

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΘ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990

ΑΡΙΘ. 9

== ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ==

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη Βαρθολομαίου τοῦ Ἀποστόλου. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφιδίου. — Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας... — Ἐπισκόπου Ἀχελώου Ἐϋθυμίου, Ἡ τρίτη διάστασις. — Ἀρχιμ. Παύλου Ἀθανάτου, Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἀγιογραφίαν. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Κυριακὴ τῶν πατέρων. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀβραμιάνοῦ, Ἡ προσωπικότης τοῦ Πνευματικοῦ. — Ἀναστασίου Τίγκα, Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν ἐντὸς χαλκίνου βοός. — Πρεσβ. Κων. Ν. Καλλιανού, Συμβολὴ στὴν ἱστορίαν τῆς ἐπισκοπῆς Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου τὸν 18ο αἰῶνα. — Τὸ Ἔθλιον. — Ἐπικάϊρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰούλιος 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

ΜΝΗΜΗ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Τὴν 11ῃ Ἰουνίου ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴ μνήμην τοῦ Ἀποστόλου Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται σὸν κατάλογο τῶν 12 Ἀποστόλων (Ματθ. ι' 3· Μάρκ. γ' 18· Λουκ. σι' 14· Πράξ. α' 13). Ἡ επικρατοῦσα γνώμη σποδὸς συγχρόνους ἐρμηνευτὲς εἶναι ὅτι ὁ Βαρθολομαῖος ταυτίζεται μὲ τὸν Ἀπόστολο Ναθαναήλ. Ἡ ταύτισις αὐτὴ δικαιολογεῖται πρῶτον ἐκ τοῦ ὅτι σὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου ἀνάμεσα σποδὸς Ἀποστόλους ἀντὶ τοῦ Βαρθολομαίου ἀναφέρεται ὁ Ναθαναήλ (Ἰωάν. α' 44 καὶ 46· κα' 2) καὶ δεῦτερον ἐκ τοῦ ὅτι σὸν κατάλογο τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὰ Συνοπικὰ Εὐαγγέλια ὁ Ἀπόστολος Βαρθολομαῖος συναριθμεῖται μὲ τὸν Ἀπόστολο Φίλιππο, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴ διήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, προσκάλεσε τὸν Ναθαναήλ νὰ γνωρίσῃ τὸν Σωτῆρα.

Ἡ σύνδεσις τῶν δύο ὀνομάτων μὲ ἓνα πρόσωπο εἶναι δυνατὴ, διότι τὸ μὲν ἑβραϊκὸ ὄνομα Ναθαναήλ (= Θεόδοτος ἢ Θεόδωρος) εἶναι κύριον ὄνομα, πὸν προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν καὶ πατρωνυμικοῦ ὀνόματος. Τὸ ἑβραϊκὸ ὄνομα Βαρθολομαῖος εἶναι ἀκριβῶς πατρωνυμικὸ καὶ σημαίνει: υἱὸς τοῦ Θεολομαί(ου) (= τοῦ ἔχοντος πρόσωπο ἀπλακωμένον).

Ἡ Ἐκκλησία μας, πιθανῶς γιὰ νὰ μὴ μένη ὁ Ἀπόστολος ἀνεόρταστος ἐκ μέρους ἐκείνων, πὸν δὲν γνωρίζουν τὴν ἀπόδοσιν τῶν δύο ὀνομάτων εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, τιμᾷ τὴν μὲν 22α Ἀπριλίου τὴ μνήμην τοῦ Ἀποστόλου Ναθαναήλ, τὴν δὲ 11ῃ Ἰουνίου τὴ μνήμην τοῦ Ἀποστόλου Βαρθολομαίου.

Κατὰ τὶς διάφορες παραδόσεις, πὸν ὑπάρχουν σὲ ἀρχαῖες ἱστορικὲς πηγές, ὁ Ἀπόστολος Βαρθολομαῖος κήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον σποδὸς Ἰνδίες, σποδὸν Ἀραβία, σποδὴ Μεσοποταμία, σποδὸς δάσεις τῆς Αἰγύπτου, σποδὴ Λυκαονία, καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη. Ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ μίαν παράδοσιν σποδὸς Ἰνδίες, ὅπου στανρώθηκε, ἢ κατ' ἄλλην παράδοσιν σποδὴ Μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ, ὅπου γδάροθηκε καὶ ἀποκεφαλίσθηκε.

Τὴν θαυμαστὴν διάσωσιν καὶ μεταφορὰ τῶν λειψάνων του ἀπὸ τὴν Οὐρβανόπολιν ἢ διὰ τῆς Μεσοποταμίας σποδὴ νῆσον Διπάραν (πρὸ τῆς Σικελίας) ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν 25ῃ Αὐγούστου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Α' ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

3. ΨΕΥΔΗΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΗΣ ΑΡΕΤΗ

«Διατί τοῦτο τὸ μῦθον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;».

Β'

Ἵποπτος ἢ φιλανθρωπικὴ αὐτὴ διάθεσις τοῦ Ἰούδα. Δὲν εἶναι πραγματικὸν τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ πρόσχημα, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν πλεονεξίαν του καὶ τὴν ἐπιδίωξιν νὰ ἰδιοποιηθῇ τὰ τριακόσια δηνάρια, ἕταν θὰ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ «γλωσσόκομον», τὸ μικρὸν ταμεῖον τῶν εἰσφορῶν πρὸς τὴν δωδεκαμελῆ δμάδα τῶν μαθητῶν ποῦ συνώδευσαν τὸν Χριστόν.

1. Τὸ γεγονός τοῦτο — ἢ κρυψίνοια καὶ ἢ ἰδιωτέλεια τοῦ Ἰούδα — πρέπει νὰ ἐμβάλῃ εἰς σκέψεις κάθε χριστιανόν, μάλιστα αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἐν ὧσι τῶν τραγικῶν ἐξελίξεων ποῦ εἶχε διὰ τὸν προδότην μαθητὴν τὸ κρυφὸ ἐκεῖνο πάθος του.

Δὲν εἶναι ἀσύνηθες νὰ ὑπάρχῃ, εἰς πολλοὺς ἢ ὀλίγους ἀνθρώπους, κάποια κρυμμένη πονηρὰ διάθεσις. Εἶναι ὅμως δυσάρεστον καὶ ἐπικίνδυνον, τόσον διὰ τοὺς ἰδίους ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Διότι, ἐπὶ τέλους, ἐάν εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος κατέχεται ἀπὸ ὀρισμένης ἀδυναμίας ἢ καὶ πάθῃ, ὑπάρχει δυσιατότης καὶ αὐτὸς νὰ βοηθηθῇ, διὰ νὰ νικήσῃ τὸ πάθος του, καὶ οἱ ἄλλοι νὰ λαμβάνουν τὰ μέτρα των, διὰ νὰ προσφυλάσσονται ἀναλόγως.

Ἄλλ' εἴμεθα ἀνθρωποὶ ἀδύνατοι. Καὶ χαριζόμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας. Καὶ συνήθως δὲν τὸν παρουσιάζομεν μὲ τὴν πραγματικὴν του ὄψιν εἰς τὸ περιβάλλον μας, ἀλλὰ προσπαθοῦμεν νὰ δώσωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας μίαν ἄλλην εἰκόνα, διάφορον τῆς πραγματικότητος καὶ ὅσον τὸ δυνατόν καλλιτέραν. Ἄν δὲ αὐτὴ ἢ προσπάθεια καὶ ἐπιτήδευσις γίνεται μὲ διάθεσιν πραγματικῆς βελτιώσεως, δὲν θὰ τὴν εἴπωμεν ὑποκριτικὴν

καὶ ἀπατηλὴν. Ἄν ὅμως ἀπλῶς «καμουφλάρεται» μίαν ἀπαράδεκτος κατάστασις καὶ ἀποκρύπτεται ἐπιμελῶς, διὰ νὰ μὴ ἐκτίθενται πρόσωπα καὶ οἰκογένειαι, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀνησυχητικόν. Θὰ συνέβαλλεν ἐν τούτοις πολὺ εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ πάθους ἢ φιλοτιμίας — ἂν ὑπῆρχε — τοῦ ἐνόχου. Ἄν δηλ. ὑπάρχῃ μέσα του πραγματικὴ διάθεσις νὰ ὑψωθῇ ἢ ἠθικὴ στάθμη του καὶ ἢ κοινωνικὴ του ὑπόστασις. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ἀπόθησιν καὶ τὴν συγκάλυψιν τῶν ἀδυναμιῶν. Τὰ ἀποθημμένα καὶ τὰ ὑποκρυπτόμενα ἐκρήγγονται καὶ ἀποκαλύπτονται.

2. Ἐν ὧσι ὅμως τῶν ἀχράντων Παθῶν καὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου, ἃς ἴδωμεν μίαν ἄλλην, εὐεργετικὴν, κάλυψιν τῶν πραγμάτων, περὶ τῆς ὁποίας ὁ θεόπνευστος Ψαλμωδὸς Δαυὶδ λέγει: «Μ α κ ά ρ ι ο ι ὦ ν ἀ φ έ θ η σ α ν α ἰ ἀ ν ο μ ί α ι, καὶ ὦ ν ἐ π ε κ α λ ύ φ θ η σ α ν α ἰ ἀ μ α ρ τ ί α ι. Μακάριος ἀνὴρ, ὃ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν» (Ψαλ. 31, 1-2). Ἐρμηνεύει δὲ τὸν ψαλμικὸν τοῦτον λόγον ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος· καὶ λέγει:

«Μ α κ ά ρ ι ο ι ὦ ν ἀ φ έ θ η σ α ν α ἰ ἀ ν ο μ ί α ι· τοῦτο τῆς παντελοῦς καθάρσεως.

» καὶ ὦ ν ἐ π ε κ α λ ύ φ θ η σ α ν α ἰ ἀ μ α ρ τ ί α ι· τοῦτο τῶν οὐπω τὸ βάθος καθηραμένων.

» μ α κ ά ρ ι ο ς ὃ οὐ μ ἢ λ ο γ ί σ η τ α ι Κ ύ ρ ι ο ς ἀ μ α ρ τ ί α ν· τρίτη τις αὐτῆ τάξις τῶν ἁμαρτανόντων, ὧν ἢ μὲν πρᾶξις οὐκ ἐπαινετὴ, τὸ δὲ τῆς γνώμης ἀνεύθυνον».

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν περιλαμβάνονται οἱ ἐλικρινῶς μετανοήσαντες καὶ κοινωνοῦντες τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Αὐτῶν «ἀφέθησαν αἰ ἀνομίαι». «Καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ... καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας» (Α' Ἰω. 1,7).

Οἱ ἀνήγοντες εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν δὲν ἐ-

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ *

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου
καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ μέγιστος δὲ τῶν παιδαγωγῶν τῆς ἀρχαιότητος Πλούταρχος (46 - 127 μ.Χ.) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὅτε τὰ φαγητὰ διεχειρίζετο ἡ Δάχσις ἐφαρμόζουσα τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος, τὰ πάντα ἐκονομίζοντο καλῶς καὶ πλουσιπαρόχως. Περαιτέρω, ἵνα κατοχυρώσῃ τὸν ἰσχυρισμὸν του σημειοῖ ὅτι ἡ ἀρχαία λέξις ἢ δηλοῦσα τὸ φαγητὸν ἐν τῇ πραγματικότητι σημαίνει διανομήν⁴⁴.

Τὸ κρέας διενέμετο διὰ λαγνοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐταμαχίζετο εἰς τεμάχια ἴσα⁴⁵. Τὸ ἐκλεκτότερον

τεμάχιον κρέατος προσεφέρετο εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις προῖστατο τοῦ γεύματος. Ὅτε ὁ βασιλεὺς Μενέλαος προσεκάλεσε τοὺς φιλοξενουμένους εἰς συμπόσιον εἰς τὴν Σπάρτην, τὸ ἐκλεκτὸν τεμάχιον κρέατος, τὸ ὅποιον οἱ ὑπηρέται ἔθεσαν εἰς τὴν θέσιν του, οὗτος ἐκ λόγων φιλοφροσύνης προσέφεραν εἰς αὐτούς⁴⁶. Τὴν ἰδίαν φιλοφροσύνην δεῖκνυει καὶ ὁ χοιροβοσκὸς Εὐμαιὸς πρὸς τὸν μετημφεισμένον Ὀδυσσεῖα προσφέρων πρὸς τὸν ἀγνωστον κύριόν του τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα κρέατος⁴⁷.

Ὁ βασιλεὺς ἦ ὁ ἀρχηγὸς ἀπολαμβάνει πάντων τού-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 150 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

44. Πλούταρχου, Ἡθικά, 644.

45. Ὀμήρου, Ὀδύσεια ξ', 433: «ἴστατο δαιτρεύσων» περὶ γὰρ φρεσὶν αἴσιμα ἤδη.»

46. Ὀμήρου Ὀδύσεια δ', 65: ὡς φάτο, καὶ σφιν νῶτα βοὸς παρὰ πτόν' ἔθηκεν». Ἰλιάς Η', 321: ἀνώτοισιν δ' Αἴαντα διηγεκέεσσι γεραίρεν».

47. Ὀμήρου, Ὀδύσεια ξ', 433.

καθάρθησαν μὲν εἰς θάθος, ἀλλ' ὁ Κύριος ἀμείδων τὴν καλὴν αὐτῶν διάθεσιν καὶ εὐλογῶν τὴν καλὴν των προσπάθειαν «ἐπικαλύπτει» μὲ τὸ ἔλεός Του τὰς ἀμαρτίας των.

Καὶ ἡ τρίτη τάξις περιλαμβάνει τὰ ἀκούσιμα ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια «οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος» διὰ «τὸ τῆς γνώμης ἀνεύθυνον».

Εἶναι λοιπὸν εὐρὺ τὸ φάσμα τοῦ θεοῦ ἐλέους, διὰ τὰ «καλύψῃ πλῆθος ἀμαρτιῶν» (Ίάκ. 5,20). Καὶ αὐτὸν τὸν Ἰουδαὸν θὰ συνεχώρει —ὅπως τὸν ληστήν— ἐὰν προσέτρεχεν εἰς τὸν Σταυρὸν Του καὶ ἐζήτει ἔλεος, ἀντὶ τὸ νὰ προσθῇ εἰς τὸ ἀπονενοημένον διάδημα τῆς αὐτοκτονίας («καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο» Ματθ. 27,5).

Ὅλους μᾶς καλύπτει ὁ Σταυρὸς Του. Καὶ ὅλους μᾶς ἀνορθώνει ἡ Ἀνάστασις Του. Μὴ κρύπτῃς τὴν ἀμαρτίαν σου, ἄνθρωπε. Λέγε μαζὶ μὲ τὸν Δαυτῆ· «ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ» (Ψαλ. 31,5). Καὶ νὰ εἶσαι θέβαιος διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἐλέους Του.

3. Τέλος, ἄς μὴ μᾶς διαφεύγῃ ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγιότης ἔχουν ἀντικειμενικὴν ἀξίαν. Καὶ εὐρίσκουν πολλάκις ἀναγνώρισιν. Ἀκόμη καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐκτιμᾷ κατὰ θάθος τὴν ἠθικὴν ἀνωτερότητα προσώπων μετὰ τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἀγαθὰ σχέσεις. «Ἀρετὴν ἔγνω σέθειν καὶ πολέμιος», ἔλεγεν ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων προγόνων

μας. Καὶ οἱ ἐξοστρακίσαντες τὸν δίκαιον (Ἀριστείδην) ἀνεγνώριζον ὅτι ἦτο δίκαιος. Ἀλλὰ θεδαίως αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὴν πραγματικὴν, καὶ ὄχι τὴν φαινομενικὴν, ἀρετὴν. Καὶ αὐτοὶ δὲ ποὺ δὲν ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος καὶ τὸ κάλλος τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς, εἰς στιγμὰς εἰλικρινείας, ἐκφράζονται μετὰ σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμῆσεως διὰ τοὺς σημειοῦντας «προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς» καὶ φθάνοντας εἰς πνευματικὴν πρόοδον καὶ ὑψηλὴν ἠθικὴν περιωπὴν. Ὁ εἰλικρινὴς ἄνθρωπος κατανοεὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ζῶντος καὶ πολιτευομένου κατὰ Χριστόν. Ἐνῶ δὲ ὑπάρχουν πολλοὶ μετριώτεροι καὶ ἀναξιότεροι ποὺ αὐτοθαυμάζονται καὶ ναρκισσεύονται (παρὰ τὴν ἀποστολικὴν σύστασιν «μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν» Ρωμ. 12,3), ὁ συνευθητὸς χριστιανὸς συναισθάνεται ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ Παθῶν Κύριος δὲν μᾶς θέλει «χλιαροὺς» (Ἀποκ. 3,16) καὶ μετρίους χριστιανούς, ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατόν «τελείους» (πρὸς τὸ «ἔσεσθε οὖν ὡς εἶμι τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ὡμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι», Ματθ. 5,48).

Ἀπαράδεκτος λοιπὸν ἐνώπιον Κυρίου ἢ ψευδευλαβεία τοῦ Ἰουδα. Γνώμων δὲ εὐσεβείας καὶ ζωῆς κατὰ Χριστόν τὸ λόγιον τῆς σημερινῆς ἀποστολικῆς περικοπῆς: «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφρημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε... καὶ ταῦτα πράσσετε» (Φιλιπ. 4, 8-9).

των των προνομίων υπό συνθήκας, αΐτινες περιγράφονται εις θαυμασιάν περικοπήν τῆς Ἰλιάδος:

«Γλαῦκε, τίη δὴ νῶϊ' τετιμήμεσθα μάλιστα
ἔδρη τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείους δεπάεσσιν
ἐν Λυκίῃ, πάντες δὲ θεοῦς ὡς εἰσπόρωσι,
καὶ τέμενος νεμόμεσθα μέγα Ξάνθοιο παρ' ὄχθας,
καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης πυροφόροιο;
τῷ νῦν χρῆ Λυκίοισι μέτα πρώτοισιν ἐόντας
ἐστάμεν ἠδὲ μάχης καυστέρας ἀντιβολήσαι,
ἄφρα τις ἴδ' εἴπη Λυκίαν πύκα θωρηκτάων'
τοῦ μὲν ἀκλεές Λυκίην κάτα κοιρανέουσιν
ἡμέτεροι βασιλῆες, ἔδουσι τε πίονα μῆλα
οἶνόν τ' ἔξαυτον μελιηδέα' ἀλλ' ἄρα καὶ ἴς
ἐσθλή, ἔπει Λυκίοισι μέτα πρώτοισι μάχονται.»⁴⁸.

Αἱ βασιλικαὶ τιμαὶ καὶ τὰ προνόμια προσεφέροντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς δῶρον εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς στρατιωτικὰς τῶν ὑπηρεσίας⁴⁹.

Αἱ Ἀθηναὶ ἐκ τῆς ἀπλής ἀγροτικῆς οἰκονομίας διέβησαν εἰς τὴν χρηματιστικὴν τοιαύτην. Τὰ κληρονομικὰ προνόμια τῆς τάξεως τῶν γαιοκτημόνων κατηργήθησαν. Τὰ δικαιώματα τῆς καταγωγῆς ὑπετάχθησαν εἰς τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας. Αἱ ἀλλαγαὶ αὗται ἐγένοντο ἀφορμὴ θαθειῶν μεταβολῶν ἐν τε τῇ κληρονομικῇ δικαίῳ καὶ ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσι τῶν φυλῶν. Καὶ τὰ τελευταῖα κατάλοιπα τοῦ παλαιοῦ φυλετικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς συγγενείας καὶ ἀπέβη τροχοπέδη εἰς τὰς νέας οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς πραγματικότητας, εἶχον παραμερισθῆ⁵⁰. Τὸ σύνθημα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἦτο ἡ ἰσονομία, ἡ ἰσότης εἰς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἡ ἰσότης ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ἄλλ' ὡς εὐστόχως παρετήρησεν ὁ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἀκμιάσας, διαραπτικὸς Ἑλλήνων ἱστορικὸς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (90 - 20 π.Χ.)⁵¹, ἡ πολιτικὴ ἰσότης ἀποτελεῖ ψεῦδος, μὴ ὑπαρχούσης οἰκονομικῆς ἰσότητος.

Ὅθεν ἐξάγεται τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι: οἱ συντηρητικοὶ οὗτοι δημοκράται ἀντεπροσώπευσαν καὶ ἐπροστάτευσαν τὰ συμφέροντα τῶν μεγαλειπόρων, ἅμα δὲ ὄντες ἀντίπαλοι τῆς ἀριστοκρατίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐργατῶν ἀφ' ἑτέρου⁵². Ἡ δικαιοσύνη τοῦ δημοκρατικοῦ τούτου πολιτεύματος ἦτο σχετικὴ ὡς ἐδίδαξε καὶ ὁ σύγ-

χρονος τοῦ Σωκράτους (470 - 399 π.Χ.) ρήτωρ καὶ σοφιστῆς Θρασύμαχος (Ε' - Δ' π.Χ. αἰών), ὅστις ὤρισε τὴν δικαιοσύνην ὡς τὸ «συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου», καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀποφίσις αὕτη δεινῶς παρεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῇ Πολιτείᾳ του, εἶναι πασιδῆλον, ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἐννοεῖ ὁ Θρασύμαχος εἶναι, ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι τὸ συμφέρον τῆς κυδερνώσεως τάξεως⁵³.

Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ Πολιτικά αὐτοῦ διδάσκει περὶ δικαίου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἄλλοι μὲν φρονοῦν ὅτι τοῦτο εἶναι μία εὐνοια ὑπὲρ τῶν ἀσθενεστέρων, ἄλλοι δὲ ὅτι τὸ δίκαιον κατ' οὐσίαν ὑφίσταται μόνον, ὅταν ὁ ἰσχυρότερος ἄρχῃ τοῦ ἀσθενεστέρου: «Ἄλλὰ περὶ τοῦ δικαίου μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν (διὰ γὰρ τοῦτο τοῖς μὲν εὐνοια δοκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι, τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ τὸν κρείττονα ἀρχειν)»⁵⁴. Περὶ ὑποταγῆς εἰς τὸν ἰσχυρότερον ὠμίλησε καὶ ὁ ὑπάτος τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Πίνδαρος κατὰ τὸν Πλάτωνα: «Καὶ πλείστην γε ἐν σύμπασιν τοῖς ζώοις οὖσαν καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ὁ Θηβαῖος ἔφη ποτὲ Πίνδαρος»⁵⁵. Ὁ αὐτὸς ποιητῆς κατὰ Πλάτωνα εἰσάγει τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου: «καὶ ἔφαμέν που κατὰ φύσιν τὸν Πίνδαρον ἄγειν δικαιοῦντα τὸ θιαυτότατον, ὡς φάναι»⁵⁶. Κατὰ τὸν αὐτὸν φιλόσοφον νομοθετοῦν ἐν τῇ πόλει οἱ ἐκάστοτε ἰσχυροὶ: «τίθεται δῆπου, φασίν, τοὺς νόμους ἐν τῇ πόλει ἐκάστοτε τὸ κρατοῦν»⁵⁷.

(Συνεχίζεται)

53. Περὶ Θρασύμαχου Βλ. Πλάτωνος, Πολιτεία Βιβλίον Ι, 338c: «Φημί γὰρ ἐγὼ εἶναι τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον. ἀλλὰ τί οὐκ ἐπαίνεις; ἀλλ' οὐκ ἐθέλῃσεις. Ἐὰν μάθω γε πρῶτον, ἔφην, τί λέγεις. νῦν γὰρ οὐπω εἶδα. τὸ τοῦ κρείττονος φῆς συμφέρον δίκαιον εἶναι. καὶ τοῦτο, ὦ Θρασύμαχε, τί ποτε λέγεις; οὐ γὰρ που τόγε τοῖνδε φῆς; εἰ Πολυδάμας ἡμῶν κρείττων ὁ παγκρατιστής, καὶ αὐτῷ συμφέροι τὰ βόεια κρέα πρὸς τὸ σῶμα, τοῦτο τὸ σῆτιον εἶναι καὶ ἡμῖν τοῖς ἥττοσιν ἐκείνου συμφέρον ἄμα καὶ δικαίον».

54. Ἀριστοτέλους, Πολιτικά 1255a 16-19.

55. Πλάτωνος, Νόμοι, Βιβλίον Γ', 690b.

56. Πλάτωνος, Νόμοι, Βιβλίον Δ', 715a.

57. Πλάτωνος, Νόμοι, Βιβλίον Δ', 714c.

48. Ὀμήρου, Ἰλιάς Μ', 310-321.

49. Περὶ τῶν βασιλικῶν τιμῶν Βλ. Nilsson, Homer and Mycenae, σελ. 219. Morgan, Ancient Society, σελ. 246. Μεταξὺ τῶν Γερμανῶν, ἡ βασιλεία ἦτο πλέον ἐξευλιγμένη εἰς τὰς πολεμικὰς φυλὰς ἢ εἰς τὰς μονίμως ἐργατεστημένους εἰρηνικὰς τοιαύτας. Βλ. Chadwick, The Heroic Age, σελ. 367.

50. Βλ. G. Thomson, ἐνθ' ἄν., σελ. 227.

51. Διόδωρος Σικελιώτης, 2,29.

52. Βλ. G. Thomson, ἐνθ' ἄν., σελ. 330-331.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στὴ σειρά «ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΟΣ»

μόλις ἐκυκλοφόρησαν τὰ τεύχη:

★ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Ι. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως θιώνεται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).

★ ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.

3. Η ΤΡΙΤΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου
κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφικὴ τέχνη χρησιμοποιεῖ, ὡς γνωστόν, τὶς δύο μόνο διαστάσεις, τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος καὶ παραλείπει τὴν τρίτην διάσταση, τὸ μῆκος ἢ τὸ βάθος τῶν εἰκονιζόμενων προσώπων ἢ ἀντικειμένων. Ἡ ἀπουσία αὐτῆς τῆς τρίτης διαστάσεως, καθὼς καὶ ἄλλων ζωγραφικῶν στοιχείων, συντελεῖ ὥστε ἡ ὀρθόδοξη ἀγιογραφία νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἀφρημὲνη τέχνη. Ἡ ἀπουσία ἢ ἀφαίρεση ὠρισμένων στοιχείων τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος προσδίδει στὴν ὀρθόδοξη εἰκονογραφία τὸν ὑπερκόσμιον καὶ ἐσχατολογικὸν χαρακτήρα τῆς. Ὁ χαρακτήρας αὐτὸς προβάλλεται ἐντονώτερα μὲ τὴν χρῆσιν τῆς πολυχρωμίας καὶ τοῦ χρυσοῦ, ὅπως ἀναπτύξαμε στὸ προηγούμενον ἄρθρον, καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ ἡ ὀρθόδοξη εἰκόνα καθίσταται ἓνα οὐσιαστικὸν μέσον πραγματικῆς καὶ ἄμεσης κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μὲ τοὺς Ἁγίους καὶ τὸν Θεόν.

Πρέπει ἔτι νὰ διευκρινισθεῖ, ὅτι, παρὰ τὴν ἀπουσία τῆς τρίτης διαστάσεως καὶ τὸν ἀναμφισβήτητον ἐσχατολογικὸν χαρακτήρα τῆς, ἡ ὀρθόδοξη εἰκονογραφικὴ τέχνη δὲν εἶναι μιὰ ἀπόλυτα ἀφρημένη τέχνη, ἐκτὸς τύπου καὶ χρόνου δηλαδὴ. Μὲ ἄλλα λόγια, στὴν ὀρθόδοξη ἀγιογραφία δὲν ἀπουσιάζει ἀπόλυτα τὸ στοιχεῖο τῆς ἱστορικῆς ἐπικαιρότητας, τοῦ χρόνου. Μιὰ προσεκτικότερη σπουδὴ τῶν ἔργων τῆς ὀρθόδοξης ἀγιογραφίας δείχνει ὅτι οἱ ζωγραφικὲς συνθέσεις, πέρα ἀπὸ τὰ γενικὰ χαρακτηριστικά, ἔχουν καὶ μιὰ τριτὴν διάσταση: τὴν διάσταση τῆς ἱστορικῆς ἐπικαιρότητας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μὲ διαφόρους τρόπους.

Οἱ εἰκόνες π.χ. τῆς Μακεδονικῆς Σχολῆς, βασικὸς ἐκπρόσωπος τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Πανσέληνος (14ος αἰ. Ἔργα του θρίσκονται στὸ νὰν τοῦ Πρωτάτου, Ἁγίου Ὀρος), ἐκφράζουν τὴν αἰσιοδοξίαν τῶν πρώτων χρόνων τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ τῆς ἐπικαιρότητας ἐκφράζεται τόσο μὲ τὴν χρῆσιν φωτεινῶν χρωμάτων (ἰδίως τοῦ ἀνοιχτοῦ πράσινου) ὅσο καὶ μὲ τὴν ζωηρότητα τῶν κινήσεων καὶ τὸν ρεαλισμὸ τῶν μορφῶν.

Ἀντίθετα, οἱ ἀγιογραφίαι τῶν ναῶν τοῦ Μυστρά (ἀρχές τοῦ 15ου αἰ.) ἐκφράζουν τὴν μελαγχολίαν τῶν

πιστῶν καὶ τὴν κρισιμότητα τῶν χρόνων πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωσιν. Γράφει σχετικὰ ὁ Φ. Κόντογλου: «Ἐτοῦτοι εἶναι οἱ τελευταῖοι στρατιῶτες τοῦ Παλαιολόγου, τότες ποὺ ἤρτανε καὶ πιάσανε γιὰ μετερίζι τῆς ἀπελπισίας τὸ φημισμένο βουνὸ τοῦ Ταύγετου, σιμὰ στὴν ἀρχαία Σπάρτη. Ἀνεμοδαρμένοι ἀπάνου στὸν θάλασσαν, μαρμαρωμένοι, τὰ μάτια τους μελανιασμένα καὶ λαμπερὰ ἀπὸ τὴν θερμότητα, ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια καὶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία... Δὲν εἶναι στρατιῶτες θαρραῖοι, μὲ κορμιὰ δυνατὰ. Τὰ χέρια τους καὶ τὰ ποδάρια τους εἶναι κοκκαλιασμένα, τὰ κορμιὰ λιγνά, περπατᾶνε ἀλαφρὰ ὡς φαντάσματα, πολεμιστὲς ἐνοῦς βασιλείου ποὺ δὲν εἶναι τοῦτου τοῦ κόσμου. Ἐθεῖα παρεμβολή, θεηγόρου ὀπλιτῆ παρατάξεως Κυρίου». Ὡς τὸν ἀφέντη τους τὸν Κωνσταντῖνον, ξέρουνε τὸ κακὸ ριζικὸ τους»¹.

Τὸ ἴδιον χαρακτηριστικὸν παρουσιάζουν καὶ οἱ ἀγιογραφίαι τῆς σκοτεινῆς καὶ πονεμένης περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας: Γράφει πάλι ὁ Κόντογλου: «Οἱ ἀνθρωποὶ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἦταν τυραννισμένοι καὶ κακοπαθημένοι... Οἱ καταφρονημένοι χριστιανοὶ καταφεύγανε στὰ μοναστήρια καὶ γινόντανε καλόγεροι, καὶ ζωγραφίζανε μὲ δακρυσιμένα μάτια τὸν Σταυρωμένον, τὸν φτωχὸ Λάζαρον ποὺ γλείφανε οἱ σκύλοι τὰ πληγιασμένα πόδια του, τὸν Ἐλκόμενον, τὸν Ἐπιτάφιον Θρῆνον, τὸν ἅγιον Γιάννη τὸν Πρόδρομον, τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων, τὴν Δευτέρα Παρουσία, τὸν Ἀδὰμ Σισώη μπροστὰ στὸν τάφον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Μέσα στὴ σκοτεινὴ Πρόθεση ζωγραφίζανε μὲ κατάνυξιν τὴν Ἁγίαν Ταπεινώσιν, ἤγγουν τὸν Χριστὸν νεκρὸν μέσα στὸ μνήμα, σταυροχειριασμένον, μὲ τὰ χέρια τρυπημένα ἀπὸ τὰ καρφιά, μὲ τὴν κονταριά στὴν πλευρά του, καταδασανισμένον, ὅπως καταδασανισμένη καὶ καταματωμένη ἦταν ἐκείνη ἡ Ἑλλάδα, χωρὶς εἶδος οὐδὲ κάλλος, ὅπως εἶπε ὁ προφήτης Ἡσαΐας γιὰ τὸν Χριστὸν»².

Καὶ κάτῃ ἄλλο ἀκόμη. Οἱ ἀγιογράφοι τῶν δύσκολων ἐκείνων καιρῶν, στὰ χαμηλὰ διαζώματα τῶν κεντρικῶν τοίχων τῶν ὀρθόδοξων ναῶν ζωγράφιζαν στρατιωτικὸς συνήθως Ἁγίους, ὥστε οἱ κατατρεγμένοι χρι-

1. Φ. Κόντογλου, Ἡ πονεμένη ρωμιοσύνη, ἐκδ. Παπαδημητρίου, 1976, σελ. 78.

2. Ὁπ. π., σελ. 107.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 131 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 τεύχους.

στιανοί να έχουν την αίσθηση της άμεσης και άκαταμάχητης παρουσίας και προστασίας των Αγίων και να παίρνουν θάρρος και δύναμη να αντιμετωπίσουν τα δάσανα και τους διωγμούς των αλλοθρήσκων: «Στέκονται ἀραδιασμένοι, έτοιμοι για πόλεμο! Κοντά στον Άγιο Δημήτριο στέκεται ο Άγιος Άκίνδυνος, παλληκάρι άπάνου στ' άνθος του' κοντά του ο άγιος Μηνάς, γέρος μ' άσπρα γένεια, έμπειρος του πολέμου' πάρα πέρα ο άγιος Νέστορας, παιδί άμούστακο' κι άλλοι πολλοί... Στην αντικρυγή μεριά στέκονται άλλοι τόσο άρματωμένοι, μαζί με τον άγιο Γιώργη' οι δύο άγιοι Θεόδωροι, ο Τήρων κι ο Στρατηλάτης... κι άλλοι δύο. Ο ένας λέγω που θε' να'ναι ο άγιος Προκόπιος κι ο άλλος ο άγιος Μερκούριος. Ο άγιος Προκόπιος είναι παλληκάρι που ιδρώνει το μουςάκι του σαν Μέγ' Άλέξανδρος. Ο άγιος Μερκούριος είναι πιό μεγάλος στην ηλικία, με γένεια μαύρα, σγουραμάλλης»³.

Η διαπίστωση αυτή φανερώνει την ποιμαντική ή διάσπαση της ορθόδοξης άγιογραφικής τέχνης. Ως γνωστόν, το κατ' έξοχήν γνώρισμα της ορθόδοξης Ποιμαντικής είναι ή «πρόσληψη» του στοιχείου της επικαιρότητας, του ιστορικού χρόνου. Έπειδή λοιπόν ή ορθόδοξη ζωγραφική «προσλαμβάνει» το στοιχείο του ιστορικού χρόνου, όπως αναπτύξαμε πιό πάνω, μπορούμε να πούμε ότι ο χαρακτήρας της ορθόδοξης εικονογραφίας είναι όχι μόνο θεολογικός⁴, αλλά και ποιμαντικός.

Συνήθως τονίζεται ο λατρευτικός μόνο χαρακτήρας της ορθόδοξης εικονογραφίας. Αυτό όμως είναι έν μέρει μόνο ισωστό. Διότι, ή άγιογραφία χρησιμοποιείται κατ' άρχην για την εικονογράφηση των ιερών ναών, ώστόσο ο σκοπός της ζωγραφικής τέχνης είναι πολύ εδρύτερος και αποδίδει στην εξυπηρέτηση των γενικότερων αναγκών της «έν χρόνῳ και τόπῳ» εκκλησιαστικής κοινότητας. Κι εδώ ακριβώς διαγράφεται ο θεολογικός και ποιμαντικός ρόλος του ορθόδοξου άγιογράφου. Ο ορθόδοξος καλλιτέχνης, όταν εικονογραφεί, δέν διακοσμεί άπλως το χώρο του ναού, αλλά εκφράζει και υπηρετεί το καθολικό μυστήριο της Έκκλησίας. Ως ποιμαντικός κυρίως λειτουργός προσλαμβάνει την ιστο-

ρική πραγματικότητα και την μεταμορφώνει σε κατάσταση της Βασιλείας του Θεού.

Μέσα στα πλαίσια του ποιμαντικού αυτού ρόλου του ορθόδοξου άγιογράφου, μπορούμε στη συνέχεια να αναφερθούμε σε μερικά θέματα της σύγχρονης επικαιρότητας, τα όποια πρέπει και μπορεί να «προλάβει» εικονογραφικά ή σύγχρονη ορθόδοξη εικονογραφία. Μερικά από τα θέματα αυτά είναι και τα εξής:

1. Ο κίνδυνος οικολογικής καταστροφής του Πλανήτη μας. Βιβλικές αναφορές που μπορούν να έμπνεύσουν τον ορθόδοξο καλλιτέχνη για τις σχετικές ζωγραφικές συνθέσεις υπάρχουν τόσο στην Παλαιά Διαθήκη όσο και στην Καινή, όπως οι εξής: Γεν. στ', ζ' 8-12. Ίερεμ. α' 13-14. δ' 23-27. ιβ' 4,11 κ.λπ. Άποκαλ. η' 10-11 κ.λπ.

6. Η ορθόδοξη έξωτερική ίερχλωρίδας και της πανίδας και γενικά του οικολογικού περιβάλλοντος. Σχετικές βιβλικές αναφορές: Γεν. β' 15. Ήσαϊου λε' 6-8, κα' 18-20. Βιδικότερα για τη σχέση ανθρώπου και ζώων, πλούσιο υλικό μās δίνει ή παράδοση και οι διηγήσεις των άγιων Πατέρων της έρήμου (βλ. Γεροντικόν κ.λπ.).

3. Η υπέρβαση του πολέμου και ή συναδέλφωση των ανθρώπων. Σχετικές βιβλικές αναφορές: Ήσαϊου β' 2-4. η' 8-10. ια' 1-9. ιβ' 7-9, κ.λπ.

4. Η δημιουργία μιās παγκόσμιας οικογένειας. Βιβλικές αναφορές: Ίωάν. ια' 16. Ήσ. θ' 1-7. ξ' 1-4. ξε' 17 έξ. κ.λπ.

5. Η φροντίδα για τους πληθυσμούς που μαστίζονται από την πείνα και τη λεηλυδρία: Βιβλικές αναφορές: Ματθ. ιδ' 16. κε' 35-36. Ήσ. μθ' 10-13. νη' 5-7, κ.λπ.

6. Η ορθόδοξη έξωτερική ίεραποστολή. Βιβλικές αναφορές: Ματθ. κδ' 14. κη' 19, κ.λπ.

3. Όπ. π., σελ. 79.

4. Η ορθόδοξη εικονογραφική τέχνη είναι κατ' έξοχήν θεολογική. Ο θεολογικός χαρακτήρας μιās ορθόδοξης εικόνας άφορā τόσο στο πρόσωπο του καλλιτέχνη που την φιλοτεχνεί όσο και στον πιστό που την βλέπει ή την άσπάζεται. Αυτό σημαίνει ότι και ο ορθόδοξος άγιογράφος, όταν εικονογραφεί θεολογεί και ο ορθόδοξος πιστός, όταν επικοινωνεί με τα εικονιζόμενα πρόσωπα των Αγίων ή τα διάφορα περιστατικά της Άγίας Γραφής και της Ίερās Παράδοσης μυείται στη θεολογική διδαχή της Έκκλησίας. Διδάσκεται δηλαδή τις μεγάλες και σωστικές αλήθειες της χριστιανικής πίστεως και βοηθείται στη σωστή προσέγγιση και δίωσή τους.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Στη σειρά «Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΓΙΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΑΚΙΑ» κυκλοφόρησαν σε τετραχρωμία τα τεύχη:

- ★ Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ
  - ★ Η ΒΑΠΤΙΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
  - ★ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΓΕΝΝΗΣΑΡΕΤ
- έτοιμάζεται το τεύχος:
- ★ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Του Ἀρχιμ. κ. ΠΑΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀπὸ τὴν Εἰκόνα τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναδύεται ἡ ὑπεράττη ἀλήθεια, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ Παράστασις καταλύει τὸν χρόνον. Ἐντὸς τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου» τῆς Ἐκκλησίας, τὰ θρησκευτικὰ θέματα διούνηται, ὡς συμβαίνοντα σήμερον. Ἀτενίζων τὴν Γέννησιν, γίνεσαι αὐτόπτης μάρτυς τῆς πραγματικῆς σκηνῆς τῆς Ἐνανθρωπήσεως, ἐξ ἧς μία συγχομιστικὴ δύναμις ἀντανακλάται. Ὁ Ἄναρχος ἄρχεται, ἄρχεται καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἡ αἰωνιότης, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὁ παρὼν χρόνος εἶναι ὁ τῆς πτώσεως, ἡ αἰωνιότης εἶναι ὁ καιρὸς τῆς Σωτηρίας, ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Βηθλεέμ Γεννηθέντος ἐξαγορασθεὶς, καθ' ὅτι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»⁶⁹, οὐχὶ διὰ νὰ καταλύσῃ τὸν χρόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ διακόψῃ τὸν καιρὸν τῆς πτώσεως καὶ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος πρὸς τὴν αἰωνιότητα, ἣτις κατὰ τὴν Θεϊαν Γέννησιν πραγματοποιεῖται: «ἦδη ἐδῶ κάτω»⁷⁰. «Ἰδὼν ὁ κτίστης δαλλύμενον τὸν ἄνθρωπον χερσὶν ὃν ἐποίησε, κλίνας οὐρανοὺς κατέρχεται» ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναδιδάσῃ καὶ θεώσῃ. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς Εἰκόνας τῆς Γεννήσεως δὲν ἔγκειται μόνον εἰς τὴν ὑπέρθασιν τοῦ χρόνου, ὅπου ἐμφανῶς ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ὅλην σύνθεσιν, συνδυάζει καὶ τὴν γεωγραφικὴν ὑπέρθασιν. Εἰς τὴν Παράστασιν διασταυροῦνται: ὅλα τὰ ἐπίπεδα, τὰ Καταχθόνια, τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ Οὐράνια. Ἀπὸ τὴν Εἰκόνα ἀναδύεται ἡ Θεία Συγκατάβασις διὰ τὸν κόσμον, ἡ ὁποία διεγείρει ὅλην τὴν ψυχοσωματικὴν ὑπόστασιν τοῦ θεατοῦ - πιστοῦ εἰς προσευχὴν καὶ ἰκεσίαν πρὸς τὸν Μέγα Ἀναμενόμενον Ἰησοῦν Χριστόν. «Τὸ αἰσθητὸν ὄμμα πρὸς τὴν εἰκόνα βλέπον, τὸ νοητὸν τῆς καρδίας ὄμμα σὺν τῷ νῷ εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐναόρκου οἰκονομίας ἀκοντίζω»⁷¹ ἀπαθανατίζει ὁ Ἱερὸς Πατήρ.

Ἡ Παράστασις ἔχει διδλκὴν θεμελίωσιν. Ἡ κατὰ τὴν Π. Διαθήκην «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου γίνεται καὶ ἐποπτικῶς ἀντιληπτὴ, ὡς δὲ καὶ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἱερὰ σχέσις Δημιουργοῦ καὶ δημιουργήματος, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ Γεννήσει ὁ Πανουργὸς

Θεὸς ἐμφανίζεται μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν καὶ λαλίαν. Ὁ ὀρθόδοξος ἀγιογράφος ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς σχετικὰς διηγήσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν Λουκᾶ καὶ Ματθαίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Προφῆτας, οἱ ὁποῖοι διέσχισαν τὸ πυκνὸν καὶ ἀόρατον μέλλον καὶ προσεφίτευσαν Χριστοῦ τὴν ἔλευσιν. «Συγκρίνων δέ τις τὰς περὶ τοῦ Μεσσοῦ προφητείας πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, βλέπει πλέον μετὰ ζώσης πίστεως, πῶς διὰ τῶν θεοπνεύστων προφητῶν, πολλοὺς αἰῶνας πρότερον, ὁ Θεὸς προανήγγειλε τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐπακριδῶς τοποθετηθέντι καὶ ὀρισθέντι»⁷². Ἀλλὰ καὶ ἄλλα σημεῖα προαναγγέλλοντα διὰ τῶν προφητῶν, ποῦ μέλλον νὰ ἐξελιχθῶν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Τὸ 1996 π.Χ. ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τὸν Ἀβραάμ, «εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων»⁷³. Προαναγγέλλεται ἡ ἔδρασις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν χριστιανῶν εἰς τὰς πόλεις τῆς ὑψηλίου, ἐν ἀντιθέσει μὲ τοὺς «ὑπεναντίους», τοὺς εἰδωλολάτραις, ποῦ θὰ ἐκλείψουν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τῆς γῆς.

Ὁ Ἰακώβ προφητεῖ τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, «οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ... καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν»⁷⁴, (1836 - 1689 π.Χ.).

Ὁ Μωϋσῆς (13ος αἰὼν π.Χ.) προφητεῖ τὸ ἔργον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, «καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με, προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν,... καὶ δώσω τὸ ρῆμά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ...»⁷⁵. Ἡ προφητεία αὕτη ἐνθυμίζει τὰ λόγια τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου, «τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ἰωάν. 14,11).

Ὁ Προφῆτης Μιχαίας, (753 - 700 π.Χ.), προλέγει τὸν τόπον τῆς Γεννήσεως, τὴν Βηθλεέμ, «Καὶ σὺ Βηθλεέμ... ἐκ σοῦ μοὶ ἐξελεῖσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ...»⁷⁶.

(Συνεχίζεται)

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 151 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους

69. Ἰωάν. α' 14.

70. Πρβλ. Γρηγορίου Νύσσης, P.G. 45, 1152C.

71. Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ, P.G. 91, 1309 B.

72. Κ. Μ π ό ν η, Περιοδ. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», τόμ. 1976, σελ. 499.

73. Γεν. 22, 17-18.

74. Γεν. 49,10.

75. Δευτ. 18,18.

76. Μ:χ. 5,1.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Κυριακή τῶν πατέρων

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Μιά γιορτὴ δίπλα σὲ ἄλλες

Στις 17 Ἰουνίου σὲ εὐρωπαϊκὸ ἂν ὄχι σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο εἶναι σημειωμένη στὰ ἡμερολόγια ἡ «Γιορτὴ τῶν Πατέρων». Πατέρες ὅλου τοῦ κόσμου χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε. Μετὰ ἀπὸ δεκαετίες ἀμφισβήτησης τῆς πατρικῆς σας αὐθεντίας υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἀποφάσισαν νὰ σᾶς γιορτάζουν. Εἴτε ἀπὸ δικιά τους πρωτοβουλία εἴτε ἀπὸ σκέψεις τρίτων καὶ σὲ ἀναλογία τῆς γιορτῆς τῆς μητέρας, πού ἐορτάζεται τὸν μῆνα Μάιο, καθιερώθηκε μία Κυριακὴ τοῦ Ἰουνίου νὰ εἶναι ἀφιερωμένη σὲ σᾶς.

Τὸ γεγονός αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε εἴτε ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν τοῦ πλευρά. Τὴν «ἐμπορευματοποίηση» λόγου χάρι τῆς ἡμέρας, πού δὲν ἀποσκοπεῖ παρὰ μόνο σὲ μία ἀναζωογόνηση τῆς κινήσεως τῆς ἀγορᾶς μὲ τὴν ἀνταλλαγὴν δώρων, τὴν ἀποστολὴν λουλουδιῶν, ἐπισκέψεων καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων. Εἴτε ἀπὸ τὴ θετικὴν τοῦ πλευρά. Μιά, δηλαδή, ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σεβασμὸν γιὰ τὸν πατέρα ἢ τοὺς πατέρες μας, φυσικοὺς καὶ πνευματικούς. Ἀφορμὴ ἀκόμα γιὰ νὰ ἐμβαθύνουμε στὴ μεγάλη δωρεὰ νὰ μπορούμε νὰ γινώμαστε πατέρες καὶ νὰ ἀναφερόμαστε στὴ μοναδικὴ πηγὴ τῆς πατρότητος, τὸν ἴδιον τὸ Θεό, τὸν ὑπέροχον Πατέρα «ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται» (Ἐφ.σ. γ' 15).

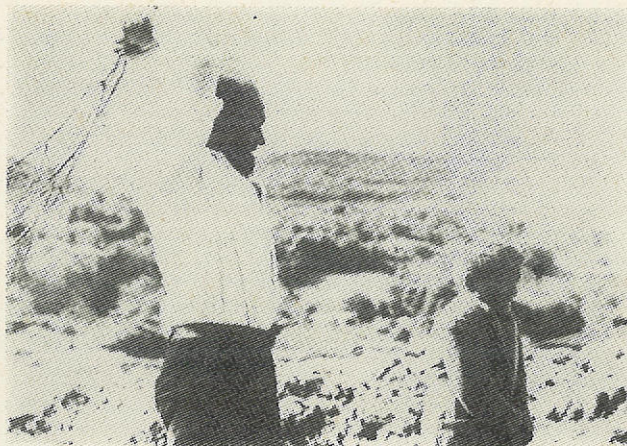
Βλέπετε οἱ γιορτῆς δὲν εἶναι μόνο «πανηγύρια». Μπορεῖ δέσπονα νὰ ἐξαντληθεῖ τὸ νόημά τους μόνο σ' αὐτά. Τίποτα ὅμως δὲν ἀποκλείει νὰ ἐπανέλθουμε, νὰ τονίσουμε τὴ βαθύτερη σημασία τῆς ἐορτῆς καὶ νὰ βγοῦμε ὅλοι κερδισμένοι καὶ πλουσιώτεροι, γιατί μία γιορτὴ δὲν εἶναι μόνο πηγὴ δώρων, ἀλλὰ καὶ ποικίλων δωρεῶν.

Κι ὅταν ἀκόμα ὑποχωροῦν οἱ θρησκευτικὲς γιορτῆς, οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζουν κοσμικὰς ἐπετείες, σταθμοὺς στὴν πορεία τους, γιὰ νὰ θυμούνται. Σ' αὐτοὺς

τοὺς σταθμοὺς ἡ Ἐκκλησία ἐκ-μεταλλεύουμένη τὴν ἀνάστασιν τοῦ παίρνουν οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἀνάπαυλα, τὸ κενὸ πού δημιουργεῖται ἀπὸ κάποια στιγμιαία ἔστω ἀμερικανιστά, μπορεῖ νὰ θυμίσει τὰ κρυπτά καὶ βαθέα καὶ ἀπόρρητα καὶ νὰ τὰ ἐκφράσει σὲ ρήματα ζωῆς.

Ἡ μορφή τοῦ πατέρα

Δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλο νὰ συγκεντρωθοῦμε, νὰ στοχαστοῦμε καὶ νὰ μνημονεύσουμε τὴ μορφή τοῦ πατέρα.

Ἀπὸ ἓναν «Πατέρα ἀφέντη»...

Γιὰ πολλοὺς ἡ λέξις πατερούλης, πατέρας ἀνακαλεῖ ἓνα πρόσωπο, μιὰ φωνή, μιὰ κίνηση, θυμίζει μιὰ παρουσία, μιὰ ἀπουσία, χαρὲς, λύπες. Ὁ πρῶτος ἄνδρας τῆς ζωῆς τῆς (σὲ μιὰ κόρη) ἀφήνει ἴχνη! Αἰσθανόμαστε γι' αὐτόν, ἀγάπην, μῖσος, σορογγή, πικρία ἢ θαυμασμό, εἶναι αὐτὸς ἀπὸ τὸν ὅποιο μαζί μὲ τὴν μητέρα δεχόμαστε τὴ ζωὴ. Σωστά συντροφειμένα ἀπὸ τὸν πατέρα, τὰ παιδιὰ αἰσθάνονται ἀσφαλῆ ν' ἀποφασίσουν γιὰ τὴ ζωὴ τους. Ἄν ὁ πατέρας λείπει, εἶναι πῶς εὐθραυστα καὶ θ' ἀναζητήσουν ἄλλους πατέρες πού

θ' αναπληρώσουν τὸ κενὸ καὶ θὰ στηρίξουν τὴν ταυτότητά τους.

Νομίζετε ὅτι εἶναι τόσο ἀπλό νὰ ὀρίσει κάποιος τοὺς ρόλους τοῦ πατέρα; Ὁ πατέρας χωρίζει τὸ παιδί ἀπὸ τὴ μητέρα του, ἐμποδίζει μιὰ σχέση πὺν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει σὲ πλήρη ἀπορρόφηση καὶ συγχώνευση, χωρὶς ἀποστάσεις. Ἐχει ἐπίσης ἕνα ρόλο ταυτοποιητικό. Παρέχει στὸ γιό του μιὰ ἀνδρική ταυτότητα, τοῦ προσφέρει μιὰ ἐσωτερικὴ ὀμόηση. Τὸ κορίτσι μπορεῖ ν' ἀναγνωρίσει τὸν ἐαυτὸ του ὡς γυναίκα στὸ δλέμμα τοῦ πατέρα της καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ συζύγου της δὲν θὰ εἶναι ἀμοιρὴ τῆς σχέσεως πὺν θὰ ἔχει ἐγκαταστήσει στὸ παρελθὸν μὲ τὸν πατέρα της. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀγωγή, ὁ πατέρας εἶναι ὁ νόμος, εἶναι ἐκείνος πὺν ἀπαγορεύει.

Τὸ νὰ ἔχεις κάποιον πατέρα καὶ νὰ γίνεις ἐσὺ πατέρας μὲ τὴ σειρά σου δὲν σὲ ὕποχρεώνει νὰ ἐπαναλάβεις τὴν ἴδια σχέση πὺν εἶχες ἐσὺ μὲ τὸν πατέρα σου καὶ ν' ἀπαιτήσεις ὁ γιός σου νὰ γίνει τὸ ἴδιο ὅπως ἦσουν ἐσὺ. Αὐτὸ θέβαια προϋποθέτει νὰ ἔχεις ξεφύγει ἀπὸ μιὰ σχέση ἀπόλυτης ἐξάρτησης καὶ πανομοιότυπης ἀναπαραγωγῆς εἰκόνων πὺν σὲ ἔχουν γοητεύσει καὶ καθλιώσει.

Αὐτὸ πάλι δὲν σημαίνει ὅτι πάση θυσία θὰ πρέπει ν' ἀποφύγεις κάθε εἰκόνα καὶ νὰ υἱοθετήσεις μιὰ στάση εἰκονοκλαστική. Ἐχοντας πάρει καὶ τηρώντας τὶς ἀναγκαῖες ἀποστάσεις ἀποφεύγεις τὶς συγκρούσεις (ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς) καὶ συμφιλιώνεσαι σὲ μιὰ ἀμοιβαία ἀναγνώριση ξέροντας τί μπορεῖ νὰ σημαίνουν οἱ πατέρες... Φθάνει ἡ ὥρα τῆς ἐνηλικίωσης, ἡ πατρότητα γίνεται μιὰ ἀξία συμβολική.

Αὐθόρμητα μὺν ἔρχεται ὁ στίχος τοῦ Κρέοντα πρὸς τὸν Αἴμονα, ἀπὸ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Ζᾶν Ἀνούιγ «Ἀντιγόνη» ὅταν τοῦ λέγει: «Μὲ θαύμασες γιὰ πολὺ καιρό. Κοίταξέ με τώρα' αὐτὸ σημαίνει νὰ γίνεις ἄντρας παιδί μου, ν' ἀντικρύσεις μιὰ μέρα τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα σου».

Πέρα, ὀμως, ἀπὸ τὴ φυσικὴ πατρότητα καὶ υἱότητα εἴμαστε υἱοὶ καὶ θυγατέρες τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἀναγκαῖα ἀκόμα ἡ συμπάρσταση καὶ ἡ συνοδεία ἐνὸς πνευματικοῦ πατέρα γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ συναγῆσουμε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὸν Θεὸ στὸν Ὅποιο ἀπευθυνό-

μαστε καθημερινὰ σὺν σὲ Πατέρα. Μήπως, τελικά, ὀλες αὐτὲς οἱ προσεγγίσεις μὲσφ πολλῶν πατέρων, δὲν εἶναι μιὰ προετοιμασία γιὰ τὴ Μεγάλὴ Συνάντηση μὲ τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Πατέρα μας;

Τὴν «Κυριακὴ τῶν πατέρων» ἄς θυμηθοῦμε μὲ ἰδιαίτερη στοργὴ ὀλους αὐτοὺς τοὺς πατέρες μας καὶ ἄς ἀποθέσουμε στὴ μνήμη καὶ στὴ χάρη τοῦ Θεοῦ Πατέρα ζῶντες καὶ τεθνεῶτες καὶ ἄς ἀντλήσουμε οἱ ζῶντες, φυσικοὶ καὶ πνευματικοὶ πατέρες, ζωντανὸ παράδειγμα, τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων μας καὶ Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς!

«... ὅπως καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν θεῖαν καὶ ἀπέραντον στοργήν»*.

* Τὰ κλισιὲ προέρχονται: τὸ πρῶτο, ἀπὸ τὸ κινηματογραφικὸ ἔργο τῶν ἀδελφῶν Ταβιάνι, Πατέρας ἀφέντης. Τὸ δεῦτερο ἀπὸ ἐξώφυλλο τοῦ περιοδικοῦ «Accueil — Rencontre», τεῦχος 133, Ἰαν. - Φεβρ. 1990, ἀφιέρωμα στοὺς Πατέρες. Ἡ λεζάντα εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εὐχή τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς θεῖας Λειτουργίας τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου (Ἰ. Μ. Φουντούλη, Κείμενα Λειτουργικῆς, ἀρ. 3, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 38).

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ¹

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ
Ἱεροκήρυκος

1. Οἱ «ἐπὶ τῆς μετανοίας» πρῶ-
σβύτεροι.

Τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας ἢ Ἐξομολογήσεως ἐ-
πειδὴ παρουσιάζει ἰδιαίτερες δυσκολίες, γι' αὐτὸ καὶ
δὲν τελεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱερεῖς. Ἀπαιτεῖ ἱκανότη-
τες, πού ξεπερνοῦν τὴν ἀπαιτούμενην γιὰ τὴν τέλεση
μιας ἱεροτελεστίας, δηλαδὴ τὴ συγκέντρωση τοῦ νοῦ
ἢ τὴ δυνατότητα ἀνάγνωσης ἢ ψαλμωδίας. Ἀπαιτεῖ
πρόσθετα ἀνθρώπινα χαρίσματα, πού ἔχουν σχέση μὲ
τὴ σκέψη, τὴν κρίση, τὴ γνώση, τὸ συναίσθημα καὶ
τὸ ἦθος γενικὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διακονία στὸ Μυστή-
ριον τῆς Μετανοίας γιὰ νὰ εἶναι τελεσφόρος, ἐποικοδο-
μητικὴ καὶ χρήσιμη καὶ νὰ συντελῇ «εἰς οἰκοδομήν τοῦ
σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. 4,12) προϋποθέτει ἕνα
σοβαρὸ ἀριθμὸ προσόντων, διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν, τὰ
ὅποια δὲν εἶναι ἀπαραίτητα σὲ κανένα ἄλλο Μυστήριον
τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρακτικὴ, πού αἰῶνες τώρα ἐπικρα-
τεῖ στὴν Ἐκκλησίαν μας, θέλει τὸ Μυστήριον αὐτὸ τῆς
Ἱ. Ἐξομολογήσεως νὰ ἀνατίθεται σὲ λίγους, πεπειρα-
μένους κληρικούς. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν
πάντα κατὰ νοῦν τὴν παραγγελία τοῦ Ἀπ. Παύλου,
πού ἔλεγε: «Ὁφείλετε ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήμα-
τα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν» (Ρωμ. 15,1). Σύμφωνα
δὲ μὲ τὴ γνώμη τοῦ διαπρεποῦς κανονολόγου Νικοδή-
μου Μίλας «οἱ ἐπίσκοποι λαβόντες τὴν ἐξουσίαν τοῦ δε-
σιμεῖν καὶ λύειν κέκτηνται τὸ δικαίωμα αὐτοὶ μόνοι νὰ
ἐξομολογῶσι, τῇ ἐξουσιοδοτήσει δὲ τοῦ Ἐπισκόπου ἐξα-
σχοῦσι τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἐν ταῖς
ἐνορίαις αὐτῶν»².

Τὸ ὅτι δὲ ἡ διακονία στὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας
εἶναι κατ' ἐξοχὴν τοῦ Ἐπισκόπου ἔργον φαίνεται καὶ
σὲ μία Εὐχὴ κατὰ τὴν Ἀκολουθία χειροτονίας Ἐπι-
σκόπου, ὅπως διασώθηκε στὸ ἀρχαῖο βιβλίον τῶν «Ἀπο-
στολικῶν Διαταγῶν». «Δὸς αὐτῷ, λέγεται στὴν Ἐπίκλη-
ση, Δέσποτα Παντοκράτωρ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν
μετουσίαν τοῦ Ἀγ. Πνεύματος: ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν
ἀφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου, διδόναι κλή-
ρους κατὰ τὸ πρόσταγμα σου, λύειν δὲ πάντα σύνδε-

σμον, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκας τοῖς Ἀποστόλοις»³.
Γι' αὐτὸ καὶ μέχρι σήμερα ὑπάρχουν Ἐπίσκοποι οἱ ὁ-
ποῖοι ἀφιερώνουν μέρος ἀπ' τὸν πολὺτιμο χρόνον τοὺς
ἐξομολογώντας τοὺς πιστοὺς. Λέγεται ὅτι ὁ Κύριλλος
ὁ Ἀ' ὁ Λούκαρις καὶ Πατριάρχης ἐξομολογοῦσε χρι-
στιανούς.

Γιὰ λόγους, λοιπόν, πνευματικῆς ἀσφάλειας τοῦ
πομπίου τοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Ἐξομολογήσεως ἀνετέθη ἀπὸ
τοὺς Ἐπισκόπους σὲ ὀρισμένους Πρεσβυτέρους, τοὺς
«ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρους», «ἀνδράσι πνευματι-
κοῖς, ἐμπείροις καὶ πεπαιδευμένοις... ἀλλὰ δὴ καὶ ἐνα-
ρέτοις»⁴. Διότι, ὅπως εὔστοχα ἔχει παρατηρηθῆ, κα-
θὼς ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄρρωστος, πού ἔπεσε στὰ χέ-
ρια ἀνίκανου γιατροῦ καὶ ταλαιπωρήθηκε, κατόπιν δὲν
ἐμπιστεύεται πιά κανένα γιατρό, ἔτσι καὶ ὁ χριστιανὸς
πού στὴν Ἐξομολόγησιν συνάντησε μὴ ἐμπειρο καὶ κα-
τάλληλο πνευματικόν. Δὲν ἀποκλείεται κατόπιν νὰ ἀπο-
φεύγη τὸν οἰονδήποτε, πρὸς μεγάλη φυσικὰ ζημίαν τῆς
ψυχῆς του.

Καὶ ὅμως εἶναι γεγονός, ὅτι παρὰ τὸ ὕψος, τὴ σπου-
δαιότητα καὶ τὴ δυσκολία τοῦ ἔργου τούτου, δὲν λαμι-
θάνεται ἡ δέουσα πρόνοια γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ προ-
ετοιμασία τῶν κληρικῶν, πού θὰ τὸ ἀναλάβουν νὰ τὸ
φέρουν εἰς πέρας. Ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαίρεσεων στὸ
παρελθόν⁵ ἡ σχετικὴ παιδεία στὶς ἱερατικὰ καὶ θεο-
λογικὰς μας σχολὰς εἶναι περιωρισμένη. Πρὶν μερικὰς
δεκαετίες σημειῶνε τὰ ἐξῆς στὸ περισπούδαστο περὶ
Ἐξομολογήσεως ἔργον τοῦ ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης
Κώου Ἐμμανουὴλ Καρπάθιος: «Τὸ Μυστήριον τῆς
Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως δὲν εὐρίσκεται παρ' ἡμῖν
εἰς τὸ ὕψος του. Ἐπτὰ ἔτη μαθητείας διήρυσσε
ἐν τῇ πολυτέλει τροφοῦ Θεολογικῆ Σχολῆ τῆς
Χάλκης. Οὔτε ἐγώ, οὔτε ἄλλος τις προεπαιδεύθη εἰς
τὸ ἔργον τῆς Πνευματικῆς Πατρότητος. Ἐμάθαμεν πολ-
λὰ καὶ διάφορα, ἀκόμη καὶ Στοιχεῖα σφαιρικῆς Τρι-
γωνομετρίας. Δὲν ἐμάθαμεν τὸ κύριον ἔργον ἡμῶν, πῶς
νὰ σώσωμεν ψυχὰς, πῶς νὰ ἐξομολογῶμεν. Ἀφέθη τὸ
πράγμα, πράγμα τόσων δυσκολιῶν γέμον, εἰς τὴν ἀτο-
μικὴν ἡμῶν ἐπεξεργασίαν, τοῦ ἑαυτοῦ μας»⁶!

3. Ἐνθ' ἄν., σ. 40.

4. Ἱ. Χρυσόστομος, Ὁμιλία Δ' εἰς τὴν Α' πρὸς Κοριν-
θίους. Ἐνθ' ἄν. σ. 43.

5. Ὅπως ἡ Σχολὴ Ἐξομολόγων τῆς Ἀποστολικῆς Διακο-
νίας τὰ ἔτη 1948 - 1950 καὶ τὸ Πνευματικὸν Φροντιστήριον
Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸ 1957.

6. Μητρ. Κώου Ἐμμανουὴλ, μνημονεῦθὲν ἔργον, σ. 44.

1. Εἰσήγησις κατὰ τὴ Συναξὴ Πνευματικῶν τῶν Ἱ. Μη-
τροπόλεων Μυτιλήνης καὶ Μηθύμνης στὴν Ἱ. Μονὴ τοῦ Ἀγ.
Ραφαὴλ παρουσίᾳ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰα-
κώβου τὴν 6.6.89.

2. Μητροπ. Κώου Ἐμμανουὴλ, Ἐξομολογητικὴ, τ. 1, Ἐν
Ἀθῆναις 1957, σ. 41.

Ἀκριβῶς αὐτὰ εἶχε ὑπ' ὄψη του ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας, δηλαδή ἀπ' ἐνός μὲν τίς πολλές ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου τοῦ πνευματικοῦ, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὴν ἔλλειψη εἰδικῆς καὶ ἐμπεριστατωμένης κατάρτισης τῶν «ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρων» καὶ ὥρισε τὴν σειρά αὐτῆ τῶν συναντήσεων τῶν Πνευματικῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς του, ὑπὸ μορφήν σεμιναρίων, στὴ διάρκεια τῶν ὁποίων θὰ ἀναπτύσσονται θέματα κατάλληλα καὶ θ' ἀνταλλάσσονται ἀπόψεις καὶ ἐμπειρίες.

Ὡς πρῶτο δὲ θέμα τῆς σημερινῆς μας πρώτης συνάντησης ἔστω τὸ «ἡ προσωπικότητα τοῦ πνευματικοῦ». Ἐφ' ὅσον, ὅπως ἐλέγχθη προηγουμένως, τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας τελεῖται ἀπὸ εἰδικὰ πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτημένους ἱερεῖς, εὐνόητο εἶναι ὅτι οἱ ἱερεῖς αὐτοί, «οἱ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτεροι», πρέπει νὰ ἔχουν ὄχι μόνον τὰ ἀπαραίτητα τοῦ ἱερέως προσόντα, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο καὶ ἐπομένως ἢ κατὰ κάποιον τρόπο ἀνάλυση τῆς προσωπικότητός των εἶναι ἀναγκαῖα.

2. Γ έ ρ α ς ἀ ρ ε τ ῆ ς.

Ἐγνοεῖται κατ' ἀρχάς ὅτι πρέπει νὰ ὑπερέχουν τὰ ἠθικά προσόντα στὴν προσωπικότητα τοῦ πνευματικοῦ Πατρός. Ὅπως διαβάζουμε σὲ παλαιὰ Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιον «ὀφηλῆ, ὡς ἀληθῶς, καὶ παγχάλεπός ἐστιν ἡ διακονία αὕτη» διὸ καὶ γέρας μόνον αὕτη ἀπονέμεσθαι εἴθισται τοῖς ἀμέμπτως ἐν πᾶσι διώσασιν καὶ ἀξίους ἑαυτοὺς ἐν τῇ Ἱερωσύνῃ ἀναδειξαμένοις καὶ δυναμένοις σώζειν καὶ ἐπιστρέφειν ψυχὰς ἀπὸ πλάνης ὁδοῦ αὐτῶν»⁷.

«Γέρας», λοιπόν, δηλαδή βραβεῖο ἀρετῆς καὶ καρποφόρου πνευματικῆς δράσεως εἶναι κατὰ τὴν Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιον τοῦ 1897 ἡ ἀνάθεση ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ ἔργου τοῦ ἐξομολογεῖν στὸν πρεσβύτερο. Τὴν ἴδια περίπτωσιν ἀντίληψη ἐκφράζει καὶ ἱεροδιδάσκαλος τοῦ περασμένου αἰῶνα, ὁ Δανιὴλ Γεωργόπουλος, ὅταν γράφῃ: «Ἀνάγκη νὰ ἐκλέγωνται εἰς τοῦτο τὸ ὑπόυργημα οἱ ἐπ' ἀρετῆ καὶ παιδείᾳ καὶ φρονήσει δοκιμῶνται τῶν ἱερέων. Καθ' ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πνευματικὸν ὑπόυργημα ἢ ἐπάγγελμα εἶναι οἰκονομία, ἦτοι ἰατρεία ψυχῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον ἰκανὴν ἰδέαν λαμβάνομεν ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ Πνευματικός»⁸.

Θὰ πρέπει, λοιπόν, ὁ πνευματικὸς Πατὴρ νὰ ἔχῃ ἀποθησαυρίσει μέσα στὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῆς ψυχῆς του πλοῦτον πολὺ ἀπὸ χριστιανικὰς ἀρετὰς, ἀπὸ ἐκεῖνα «τὰ ἀληθῆ, τὰ σεμνά, τὰ δίκαια, τὰ ἀγνά, τὰ προσφιλῆ καὶ εὐφῆμα» (Φιλ. 4,8), ποὺ κηρύσσει ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Ἐὰν δὲν ἔχῃ, τί θὰ δώσῃ στὸν πεινασμένον πνευματικὰ ἄνθρωπον, ποὺ ἔρχεται κοντὰ του; Δυστυχῶς

θὰ ἰσχύσῃ καὶ ἐδῶ τὸ ἀρχαῖον λόγιον: «οὐκ ἂν λάβεις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος».

Πῶς, γὰρ παράδειγμα, ὁ «πνευματικὸς» ν' ἀπαντήσῃ σὲ ἀπορίες τοῦ ἐξομολογουμένου ἐπὶ δογματικῶν ἢ ἠθικῶν θεμάτων, ἐὰν ὁ ἴδιος διατηρῆ μέσα του ἀσαφῆ ὠρισμένα θέματα πίστεως, ἐὰν ἀνήκῃ στοὺς «κλυδωνιζομένους καὶ περιφερομένους παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας» (Ἐφεσ. 4,14); Ἡ ὥρα τῆς ἰ. Ἐξομολογήσεως εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικὰς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χριστιανὸς αὐτὴ τὴν ὥρα βρίσκεται σὲ μία ἄνευ προηγουμένου νευρικὴ καὶ συναισθηματικὴ ὑπερδιέγερση. Ἐργυμνώνει τὴν ψυχὴν του καὶ τὴ δέχεται σ' ἓνα συνάνθρωπό του, κάτω ἀπ' τὸ ἀγρυπνο ἄμμα τοῦ Θεοῦ. Ζῆ, ὅταν εὐλικρινὰ ἐξομολογεῖται, τὴν πιὸ ἔντονη ὑπαρξιακὴν του ἀγωνία. Γι' αὐτὸ μέσα στὴν ψυχολογικὴ ἐκείνη ἔνταση ἢ παραμικρὴ κίνηση, ὁ πιὸ ἀσήμαντος λόγος τοῦ ἐξομολόγου, ἀποτυπώνεται στὴν ψυχὴν του, μένει, μποροῦμε νὰ ποῦμε, διὰ βίου. Σκεφθεῖτε, λοιπόν, τί συνέπειες θὰ ἔχῃ στὴ ζωὴν τοῦ ἐξομολογουμένου, στὴν παραπέρα ἠθικὴν του πορεία, κάποιος λόγος τοῦ πνευματικοῦ, μία ἀπάντησή του σὲ θέματα πίστεως, ποὺ φανε-

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΜΕ ΘΕΜΑ «Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ»

Μὲ ἀπόφαση τοῦ Κεντρικοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, προκηρύσσεται πανελλήνιος διαγωνισμὸς γιὰ τὴ συγγραφή ἐκλαϊκευμένης μελέτης μὲ θέμα «Ἡ Ἐκκλησία στὴν Κατοχή» (1941 - 44). Ὁ διαγωνισμὸς γίνεται μέσῳ τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Χριστιανικῶν Γραμμάτων» Τὸ ἔπαθλο εἶναι 120.000 δρχ.

Ἡ μελέτη πρέπει νὰ εἶναι πρωτότυπη, ἐκλαϊκευμένη, ἐκτάσεως 130 ἕως 160 δακτυλογραφημένων σελίδων καὶ θὰ ὑποβληθεῖ σὲ δύο ἀντίτυπα ὡς τίς 31 Ὀκτωβρίου 1990 στὴ διεύθυνση: Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Χριστιανικῶν Γραμμάτων, Θάλειας 32, 155 61 Χολαργός (τηλ. 6512.976).

Κατὰ τὸν περυσινὸ διαγωνισμὸ βραβεύθηκε ἡ μελέτη «Ἡ Ἐκκλησία στὸ Μακεδονικὸ Ἀγῶνα», ἐνῶ θὰ ἀκολουθήσει ἡ προκήρυξη - ἔκδοση μελετῶν μὲ θέματα: «Ἡ Ἐκκλησία στοὺς ἀγῶνες τῆς Κύπρου» καὶ «Ἡ Ἐκκλησία στὴ Διασπορά», ὥστε ν' ἀποτελέσουν μιὰ σειρά μὲ γενικὸ τίτλο: «Ἡ Ἐκκλησία στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους».

Τὴν ἔκδοση τῆς μελέτης ποὺ θὰ βραβευθεῖ ἀναλαμβάνει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία. (Περισσότερες πληροφορίες παρέχει ὁ Διευτὴς Ἐκδόσεων τῆς Ἀπ. Διακονίας Εὐάγγελος Λέκκος, τηλ. 01/7239.417).

7. Ἐνθ' ἄν., σ. 145.

8. Ἐνθ' ἄν., σ. 145.

ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΝΤΟΣ ΧΑΛΚΙΝΟΥ ΒΟΥΣ *

Τοῦ κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΙΓΚΑ
θεολόγου, ἀρχαιολόγου - ιστορικοῦ

Ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός⁶⁰ λέγει, ρητῶς, ὅτι ὁ Φάλαρις ὡς τύραννος ἦτο ὠμὸς κατὰ πάντα ἔναντι τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, μὴ διστάζων νὰ κατακαίῃ ζῶντας ἀνθρώπους: «Ἀκραγαντίνος Φάλαρις ἐτυράννευσε παρανομίᾳ πάντας ὑπερβάλλων· οὐ γὰρ μόνον ἐφόνευε πολλούς, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας παρανόμοις ἐχρήσατο. Καὶ τοὺς μὲν εἰς λέθητας ζέοντας, τοὺς δὲ εἰς τοὺς κρατήρας τοῦ πυρὸς ἀπέστελλε, τοὺς δὲ καὶ εἰς χαλκοῦν ταῦρον ἐνέβαλλε καὶ κατέκαιεν. Ὅνπερ ὁ δῆμος ἐτιμωρήσατο· ἐνέπρησε δὲ καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς φίλους».

Ὁ Τίμαιος⁶¹ ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ ταῦρος τοῦ Φαλάριδος κατεποντίσθη ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων· «τὸν γὰρ ἐν τῇ πόλει δεικνύμενον μὴ εἶναι τοῦ Φαλάριδος, καθάπερ ἡ πολλὴ κατέχει δόξα, ἀλλ' εἰκὼν ἐστὶ Γέλωνος ποταμοῦ (GELAE POTIUS). Κατασκευάσαι δὲ αὐτὸν φασὶ Περύλαον καὶ πρῶτον ἐν αὐτῇ κατακαῆναι».

Ὁ Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης, ὁμῶς, γράφει, ἀναιρῶν τὸν Τίμαιον, «ὅτι περὶ τοῦ ταύρου τοῦ χαλκοῦ τοῦ παρὰ Φαλάριδος κατασκευασθέντος ἐν Ἀκραγαντι, εἰς ὃν ἐνεβίβαζεν ἀνθρώπους, κάπειτα πῦρ ὑποκαίων ἐλάμβανε τιμωρίαν ὑπὸ τῶν ὑποκατωμένων τουαύτην, ὥστ' ἐκπυροῦμένου τοῦ χαλκοῦ, τὸν μὲν ἀνθρωπὸν πανταχόθεν παροπτύμενον καὶ περιφλεγόμενον διασφαιρῆσθαι... Τοῦτου δὲ τοῦ ταύρου κατὰ τὴν ἐπικράτειαν Καρχηδονίων μετενεχθέντος ἐξ Ἀκραγαντος εἰς Καρχηδόνα, καὶ τῆς θυρίδος διαμενούσης περὶ τὰς συνωμίας... Ὅμως Τίμαιος ἐπεβάλετο καὶ τὴν κοινὴν φήμην ἀνασκευά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 157 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

60. Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ ἐν, De rebus publicis ἐν Fragm. Hist. Graec. τόμ. II, σελ. 223.

61. Τιμαίου, Fragm. Hist. Graec. Τόμ. I, σελ. 222 (Σχόλια Πινδ. Πυθ. Γ' 185).

ρῶνει ἀμφιβολία, ἀμφισβήτηση, δυσπιστία. Βασικὸ ἐπομένως προσὸν τοῦ Πνευματικοῦ θὰ πρέπει νὰ ἴναι ἡ ἀκέραιη, ἀταλάντευτη καὶ κρυστάλλινη πίστη στὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ κάποια Ὁρθόδοξη Ὁμολογία τονίζεται: «Αἰρετικὸς καὶ ἀποστάτης δὲν ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ λύειν τὰς ἀμαρτίας»⁹.

(Συνεχίζεται)

ζειν καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ψευδοποιεῖν, φάσκων μὴτ' εἶναι τὸν ἐν Καρχηδόνι ταῦρον ἐξ Ἀκραγαντος μῆτε γεγονέναι τοιοῦτον ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει»⁶².

Μετὰ τοῦτον καὶ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης διαφεύδει τὸν Τίμαιον λέγων ὅτι, ὅταν ποτὲ ὁ Ἰμίλικας ἐξεπολιόρχησε τὸν Ἀκραγαντα προέβη εἰς λεηλασίας καὶ διαρπαγὰς μεταξὺ δὲ τῆς ἄλλης λείας μετέφερον εἰς Καρχηδόνα καὶ ἔργα τέχνης «ἐν οἷς καὶ τὸν Φιλάριδος συνέβη κομισθῆναι ταῦρον... Τοῦτον δὲ τὸν ταῦρον ὁ Τίμαιος ἐν ταῖς ἱστορίαις διαβεβαιωσάμενος μὴ γεγονέναι τὸ σύνολον, ὑπ' αὐτῆς τῆς τύχης ἠλέγχθη· Σικελίων γὰρ ὕστερον ταύτης τῆς ἀλώσεως σχεδὸν ἐξήκοντα καὶ διακοσίους ἔτεσιν ἐκπορθήσας Καρχηδόνα τοῖς Ἀκραγαντίνοις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν διαμεινάντων παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις ἀποκατέστησε τὸν ταῦρον»⁶³.

Εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ Διόδωρος⁶⁴ γράφει, ὅτι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Σικελίαν Καρχηδόνιοι κατεῖχον τὸν Ἐκνομον λόφον, «ὃν φασὶ φρούριον γεγενῆσθαι Φαλάριδος. Ἐν τούτῳ δὲ λέγεται κατεσκευακέναι τὸν τύραννον ταῦρον χαλκοῦν τὸν διαβεβοημένον πρὸς τὰς τῶν δεσασανισμένων τιμωρίας ὑποκαιομένου τοῦ κατασκευάσματος· διὸ καὶ τὸν τόπον Ἐκνομον ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς ἀτυχοῦντας ἀσεβείας προσηγορεῦσθαι».

Ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος ἐζήγησε τὸν πρῶτον μεταχριστιανικὸν αἰῶνα ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ, ὅτι δραματικὸν ἐλάμβανε χώραν εἰς τὸ βάθος τῶν αἰῶνων. Ἰδοὺ τί γράφει: «Φάλαρις Ἀκραγαντίνων τύραννος ἀποτόμως τοὺς παριόντας ξένους ἐστρέβλου καὶ ἐκόλαζε. Περύλλος δὲ τῇ τέχνῃ χαλκουργὸς δάμαλιν κατασκευάσας χαλκῆν ἔδωκε τῷ βασιλεῖ, ὡς ἂν τοὺς ξένους κατακαίῃ ζῶντας ἐν αὐτῇ· ὁ δὲ τότε μόνον γενόμενος δίκαιος αὐτὸν ἐνέβαλεν. Ἐδόκει δὲ μυκηθμῖον ἀναδιδόναι ἢ δάμαλιν»⁶⁵.

62. Πολυβίου, Fragm. Βιβλίον IB' § VI, 25. Ὅρα καὶ Fragmenta Hist. Graecorum. Τόμ. I σελ. 221, 222.

63. Διοδώρου Σικελιώτου, II' § 90,3-5.

64. Διοδώρου Σικελιώτου IO § 108.

65. Πλουτάρχου ἠθικά, Συναγωγή ἱστοριῶν παραλλήλων Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν P 315D § 39A α. Ὡς παράλληλον Ῥωμαϊκὴν ἀναφέρει τὴν ἀκόλουθον: Ἐν Αἰγέστη (τῇ πόλει τῆς Σικελίας ἐγένετό τις ὠμὸς τύραννος Αἰμίλιος Κενσωρίνος. Οὗτος τοὺς καινότερα βασιανιστήρια κατασκευάσας ἐδοροδόκει. Εἷς δὲ τις Ἀρ(ρ)ούντιος Πατέρκουλος

9. Ἐνθ' ἀν., σ. 139.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ ΚΑΙ ΣΚΟΠΕΛΟΥ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ *

(Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειωμάτων τοῦ Κώδικος 2203
τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος)

Τοῦ κ. Κ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ, Πρεσβυτέρου

I

Δίφυλλο· Συλλογῆς Ἀντ. Στ. Βακράτσα, Σκόπελος, διαστ. 210×165 χιλ. Τὸ κείμενο στὴν πρώτη σελίδα· στὴ μεταγραφῇ διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ πρωτοτύπου.

† Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δηλοποιούμεν κ(αι) φανερόνωμεν ἡμεῖς ἐγὼ τε ὁ Μανουῖσος Ρεῖζης κ(αι) ἡ μητέρα μου Κυρα|τζοῦ πῶς ἔχομεν ἕνα σπιτότοπον π(ατρ)ικόν μας εἰς τὴν το|ποθεσίαν τοῦ ρεύματος σύμπλια τοῦ Δεσπότη κυρ Διονυσίου | κ(αι) τοῦ γαμβροῦ μας Μανολάκη, κ(αι) ἔμπροσθεν δρόμος, κ(αι) ἀπερνάει πέραν τοῦ ρεύματος. Τὸ ὁποῖον σπητότοπον τὴν σήμερον ἡμέραν τὸ δίδομεν τοῦ Δεσπότη μας κυρ Διονυσίου | νὰ μνημονεύη τοὺς γονεῖς μας, Διομάντη, Κυρατζοῦ, Ἰω(άννου), Γεωργίου κ(αι) τῶν γονέων, κ(αι) ἑμένα Μανούσσω. Κ(αι) τὸν ἀπεκαταστήσαμεν ἴδιον οἰκοκύριον εἰς αὐτῷ τὸ σπητότοπον ποι|ῆσαι αὐτὸ ὡς θέλει κ(αι) βούλεται. Ὅθεν κ(αι) εἰς ἔνδειξιν ἔ|γινε κ(αι) τὸ παρὸν μας γράμμα κ(αι) δίδεται εἰς χεῖρας αὐτοῦ | ἐπιβεβαιῶσει ἐμοῦ, κ(αι) τῶν ὑποκάτωθεν μαρτύρων ὅπως εἶη | εἰς ἔνδειξιν κ(αι) ἀσφάλειαν. αψμδ' [1741] Μαῖου ἡ' [8]

| Μανουῖσος Διαμάντη κ(αι) ἡ μητέρα μου Κυρατζοῦ βεβαιομεν.

| Λογαθέτις Γεώργιος Νηκολου Ρεῖζη μάρτυς
| Ἰωάννης Πάνου μάρτυς.
| Αγάλος Πράγια μάρτυς.
| Ἰω(άννης) Γκόγκου μάρτυς.

(*) Συνέχεις ἐκ τῆς σελ. 156 τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 τεύχους.

3. Τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν ἐμβιβασθέντων εἰς βουῖν.

Ὁ βοῦς - ταῦρος δὲν ἐλησημονήθη κατὰ τὸ πέρασμα τῶν ἐτῶν. Ἐχρησιμοποιήθη καὶ μεταγενεστέρως ὡς μέσον ἐξαπαγκασμοῦ καὶ ἐκδιάσεως τῆς συνειδήσεως τῶν χριστιανῶν. Ἡ ὑπόκαυσις τοῦ χαλκίνου ὁμοιώματος καὶ ἡ θαυμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον πυράκτωσις τούτου εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ἐπιμηκύνῃ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ θανάτου.

Ὁ Εὐσεβίος, εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ

δημιουργήσας ἵππον χαλκοῦν τῷ προειρημένῳ δῶρον ἔδωκεν, ἵνα βάλλῃ αὐτούς. Ὁ δὲ τότε πρῶτον νομίμως ἀναστραφεὶς τὸν χαρισάμενον πρότερον ἔβαλεν, ὡς ἔν, ἦν ἐπενόησε βάσανον ἄλλοις, αὐτὸς πάθῃ πρῶτος. (Τοῦτον συλλαβὸν ἀπὸ τοῦ Τραπί(η)ίου ὄρους ἔρριψε).

II

Τὸ ἐγγραφο, τὸ πρωτότυπο τοῦ ὁποίου βρισκεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Μονῆς Εὐαγγελισμοῦ, τῆς Σκιάθου, μεταγράψαμε ἀπὸ φωτοτυπία ποὺ μᾶς παραχώρησε* τὸ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.

† Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δηλοποιούμεν κ(αι) φανερόνωμεν ἐγὼ τε ὁ ἡγούμενος παπα-Ἰωάσαφ κ(αι) οἱ σὺν ἐμοὶ πατέρες, τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου τῆς Παναγίας τῆς | κειμένης εἰς τὰ Γιουῦρα πῶς ἀπὸ τὰ πράγματα ὅπου | ἀφιέρωσεν ὁ Δημήτριος τὸ ἐπίκλην Οὐρανίτζας | τὴν σήμερον δίδομεν τοῦ Ἀρχιερέως μας κυρ Διονυσίου | τῷ χωράφι ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν τοποθεσίαν εἰς | τὸ καμίνη. Σύμπλια τοῦ Μηκὲ κ(αι) ὑποκάτωθεν τοῦ Ἰω(άννου) | Γερο Γεώργη, κ(αι) ἀπανωκέφαλα τοῦ Κωνσταντῆ Μακρὶ | κ(αι) ἀπὸ τὸ ἄλλο τοῦ Χρυσοῦ. Τὸ ὁποῖον τὸ δίδομεν διὰ | ταῖς ψυχαῖς ἐκείναις νὰ τὰς μνημονεύει. Καὶ ἀπὸ | τὴν σήμερον κατασταίνομεν τὴν Θεοφιλίαν τοῦ Ἰδίου | οἰκοκύριον εἰς τὸ ρηθὲν χωράφιον ποιῆσαι αὐτῷ | ὡς θέλει, κ(αι) βούλεται πωλῆσαι χαρίσαι μηδενὸς ἐ|ναντιουμένου ἢ ἡδικοῦ ἢ ἄλλου τινος. Ὅθεν κ(αι) εἰς | ἔνδειξιν ἐγένετο κ(αι) τὸ παρὸν ἐπὶ μαρτυρίᾳ τῶν | ὑποκάτωθεν ὑπογεγραμμένων ἀξιοπίστων μαρτύρων. | κ(αι) δίδοται τῇ αὐτοῦ Θεοφιλίᾳ ἵνα εἶη εἰς ἀσφάλειαν. | αψν' [1750]

Ὁκτωβρίου ιδ' [14].

| Ἰωάσαφ ἱερομόναχος | ἡγούμενος ἀπο τα Γιουρα βεβαιῶνο τα ἄνωθεν | Λογαθέτις Γεωργίος

ἐγκωμιάζων τοὺς μάρτυρας τῆς Τύρου καὶ Φοινίκης, λίαν εὐστόχως, ἐξιστορεῖ, ἐκφερόμενος καὶ περὶ τοῦ χαλκοῦ βοῦς: «Οὓς τις ἰδὼν —τοὺς μάρτυρας— οὐ κατεπλάγη τὰς ἀναρίθμους μάστιγας καὶ τὰς ἐν τούτοις τῶν ὡς ἀληθῶς παραδόξων τῆς θεοσεβείας ἀθλητῶν ἐνστάσεις τὸν τε παραχρῆμα μετὰ τὰς μάστιγας ἐν θηρσὶν ἀνθρωποδόροις ἀγῶνα καὶ τὰς ἐν τούτῳ παρδάλειων καὶ διαφόρων ἄρκτων συῶν τε ἀγρίων καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κεκαυτηριασμένων βοῶν προσβολὰς καὶ τὰς πρὸς ἕκαστον τῶν θηρίων θαυμασίους τῶν γενναίων ὑπομονάς»⁶⁶.

(Συνεχίζεται.)

66. Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Η' 7, σελ. 50, ΒΕΠ τόμ. 20ος, Ἀθήνα: 1959.

Νηκολου Ρεζή μαρτις | Κοστατης Μανολάκοι
μάρτης | Κονόμι Ιω(άννης) μαρτυρων | ανοθεν |
Γεόργιος Μελαχρινού μαρτις.

Του Διονυσίου, τέλος, σώζεται στη Σκιαθό
άντιμήνσιο καθγιασμένο το 1739³⁷. Επίσης στο
άρχειο της Μονής Ευαγγελισμού, στη Σκιαθό, σώ-
ζεται μία σειρά εγγράφων, τα όποια έχει επικυρώσει
ο Έπίσκοπος αυτός.

3. Αρχιερατεία Ματθαίου (1776- 1796)

Μετά από τον θάνατο του Διονυσίου, Έπίσκο-
πος Σκιαθού και Σκοπέλου εξελέγη ο αδελφός του
Πατριάρχη Αλεξανδρείας Προκοπίου Α' του Σι-
σιμάνη, Ματθαίος³⁸. Ο Ματθαίος που κατήγετο από
τη Ζαγορά του Πηλίου, στη Σχολή της οποίας και
εμαθήτευσε, χειροτονήθηκε Έπίσκοπος στις 5 Δε-
κεμβρίου 1776³⁹, επί Μητροπολίτου Λαρίσης Μελε-
τιου Γ', του Καλλιάρχη. Όπως δέ σημειώνει κι' ο
ΐδιος, ή χειροτονία του έγινε εν εις Τύραβον... με
όλλα τα πουτζεία 17⁴⁰.

Στην έδρα της Έπισκοπής του τη Σκόπελο ο
έν λόγω Έραρχης ήλθε στις 3 Ιανουαρίου 1777 και
παρέμεινε μέχρι το τέλος, σχεδόν, του 1796 όποτε
και παραιτήθηκε⁴¹.

Η περίοδος της Αρχιερατείας του υπήρξε «πολ-
λά δήσκολι και με πολλά βάρετα της Έκκλησίας»⁴².
Συγκεκριμένα, όπως ο ΐδιος αναφέρει, όταν πήγε
στην έδρα της Έπισκοπής του, τη Σκόπελο, βρήκε
το Έπισκοπέιο, το «κονάκι»⁴³ καθώς το αποκαλεί,
άδειανό από κάθε τι το αναγκαίο για διαβίωση.
Ακόμη, το 1788, έτος κατά το όποιο φάνηκε στο
Αιγαίο ο Λάμπρος Κατσώνης⁴⁴, «ήλθεν μεγάλη ακρί-

βεια πανκόσμιος και έλλειψις του σήτου» που κρά-
τησε δύο χρόνια. Επίσης το 1792, ύστερα από δια-
ταγή των Τούρκων έτέθη δασμός στο κρασί, που
ήταν το κυριώτερο προϊόν που παρήγαγε ή Σκόπελος,
με αποτέλεσμα να κλονισθεί ή οικονομία του νησιού
κατά το έτος εκείνο⁴⁵.

Όλα αυτά τα γεγονότα έταλαιπώρησαν τον
Έπίσκοπο, ο όποιος μαζί με τις διάφορες δυσκολίες
που αντιμετώπισε, σημειώνει και την παρατήρησή
του, ότι δηλ. ο κόσμος έφθασε σε μεγάλη άνευλά-
βεια, ως ούδέποτε» (σημ. 13).

Ζώντας λοιπόν ο έν λόγω Έπίσκοπος μέσα σε
τέτοιους είδους δυσμενείς περιστάσεις, εξομολογεί-
ται ότι δεν κατόρθωσε να πράξει, ή,τι και οι προκά-
τοχοί του, γι' αυτό και επικαλείται τη συγγνώμη
των μεταγενεστέρων (σημ. 15).

Διάκονος του Ματθαίου διετέλεσε ο Διδάσκαλος
του Γένους Γρηγόριος Κωνσταντάς, του όποιου ή
δραστηριότητα στη Σκόπελο μάς είναι άγνωστη⁴⁶.

Κι ο Ματθαίος συνεδέετο με φίλια, με τον
Σκοπελίτη μοναχό και λόγιο Καισάριο Δαπόντε⁴⁷.

Τέλος, στο άρχείο της Μονής Ευαγγελισμού,
στη Σκιαθό, σώζονται κάποια έγγραφα, κυρίως δι-
καιοπρακτικά, επικυρωμένα από τον Έπίσκοπο αυ-
τόν· ο ΐδιος δέ ο Ματθαίος υπογράφει και το σχετικό
με τη Σχολή της πατρίδος του Ζαγοράς, σιγίλλιο⁴⁸.

(Τέλος)

45. Βλ. Ν. Γεωργάρα, Σημείωμα του Σκιαθού και Σκο-
πέλου Ματθαίου, περ. «Νέος Έλληνομνήμων» τ. 8(1911)
σ. 102-103.

46. Ίω. Ν. Φραγκούλα, Σκιαθίτικα Α, όπ. παρ. σ. 174.
Στον Κώδικα 45 της Βιβλιοθήκης των Μηλεών, στο α' επι-
κολλημένο παράφυλλο υπάρχει το σημείωμα «Γρηγορίου
Ιεροδιακόνου του από Μηλιαίς της Δημητριάδος αψή» (1788)
'Αυθεστηριώνος ιστ' (16) έν Σκοπέλω». βλ. Α. Παπαδοπούλου-
Κεραμέως, Κατάλογος - Έλληνικών Κωδίκων των έν Μηλέας
Βιβλιοθήκης, Έπετηρίς Παρνασσού τ. 5(1901) σ. 36.

47. Σωτηρίου Καδῆ, Χειρόγραφο με αυτόγραφες ση-
μειώσεις του Καισάρου Δαπόντε, Θεσσαλονίκη 1988 (ανά-
τυπο από τό, ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΕΜΜ. ΚΡΙΑΡΑ) σ. 210.

48. Παραδόξως το Σιγίλλιο αυτό, που δημοσιεύτηκε
από τον Καθ. Βαγγέλη Σκουβαρά, Ίωάννης Περίκος, περ.
«Θεσσαλικά Χρονικά» τ. 9(1964) σ. 115, φέρει τη χρονολο-
γία αψῆθ' [1769] υπογράφει δέ μαζί με τον Ματθαίο κι ο
Έπίσκοπος Δημητριάδος Γρηγόριος.

Τέλος στη Βιβλιοθήκη της Ζαγοράς, στο φ. 120 του Κώ-
δικος 139, υπάρχει το παρακάτω αυτόγραφο σημείωμα του
Ματθαίου:

« ἡ Μετά δὲ τοῦ μακαρίτου γέροντος κυρ Εὐγενίῳ |
ἀγιανήτη (;) κτῆμα τὸ παρὸν ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ,
Ὁ Σκιαθῶν Ματθαίος».

Γιὰ δ,τι ἀφορᾶ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει
νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14,
115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

37. Ίω. Ν. Φραγκούλα, Σκιαθίτικα Α'... όπ. παρ. σ. 173.

38. Μητροπολίτου πρ. Λήμνου Βασιλείου Άτέση, Έπι-
σκοπικοί κατάλογοι... όπ. παρ. σ. 299 και Ίω. Ν. Φραγκούλα,
Σκιαθίτικα Α'... όπ. παρ. σ. 174.

39. Τη χρονολογία αυτή έκτός από τις σημειώσεις του
Ματθαίου τη συναντούμε και στα Δίπτυχα του Ί. Ν. Γεννή-
σεως του Χριστού, γραμμένη από τον ΐδιο, στο σημείωμα.
(Μνήστητι Κύριε αψός' δεκεμβρίου ε' | Χειροτονήθεις ο τα-
πεινός Ματθαίος».

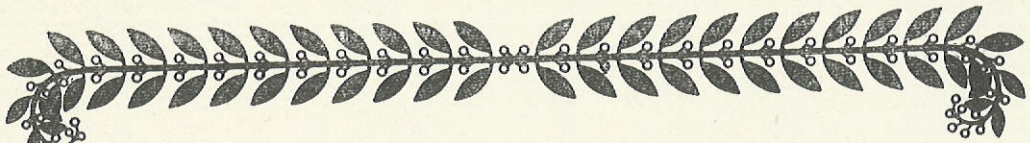
40. Οι όποψήφιοι Έπίσκοποι «διά την έκδοσιν του δι-
πλώματος διορισμού των κατέβαλον» κάποιο χρηματικό ποσό
βλ. Προδρόμου Ι. Άκανθοπούλου, Η Ιστορία των ένοριών
του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά την Τουρκοκρατία,
Θεσσαλονίκη 1984 σ. 23.

41. Βλ. μελέτη μας, Έπισκόπου Σκοπέλου Ευγενίου,
Έγκύκλιος επί τη εισόδω της Μεγ. Τεσσαρακοστής, περ.
ΕΚΚΛΗΣΙΑ τ. ΕΓ (1986) σ. 253.

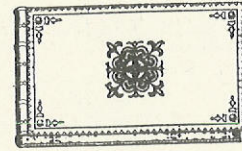
42. Για τα βάρη της Έκκλησίας βλ. το κεφάλαιο του
Χρ. Πατρινέλη Έκκλησία κυρίως. Οι σχέσεις Έκκλησίας
με την κυρίαρχη Όθωμανική αυτοκρατορία σ. 123. Έσωτερι-
κή Ιστορία του Οίκουμ. Πατριαρχείου σ. 126. Ιστορία του
Έλλ. Έθνους τ. ΙΑ' (1975) Έκδοτ. Άθηνών

43. Στο "Άγιον Όρος «κονάκι» είναι το «οίκημα στις
Καρυές, όπου διαμένει ο αντίπρόσωπος». Δωροθέου μοναχού,
το "Άγιο (ν) Όρος τ. Β', Κατερίνη χ.χ. σ. 48.

44. Για τον Λάμπρο Κατσώνη και τα γεγονότα στο Αι-
γαίο το 1788 βλ. Άπ. Ε. Βακαλόπουλου, Ιστορία του νέου
Έλληνισμού, τ. Δ' Θεσσαλονίκη 1973 σ. 568-569.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού
Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

«Υπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς
καὶ σωτηρίας».

«Ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἱστορία εἶναι μιὰ συνεχῆς προσφορά διακονίας, ἁγιασμοῦ καὶ σωτηρίας. Εἶναι ὅμως συγχρόνως καὶ μιὰ ἀτελεύτητη ἀντιπαραθέση μετὰ διαφορῶν δυνάμεις τοῦ κόσμου, ποὺ ἀντιστρατεύονται τὸ ἔργο τῆς καὶ ἐπιδιώκουν νὰ μεταιώσουν τὴν ἀποστολή τῆς. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία, σὲ κάθε ἐποχῇ, ἀγωνίζεται νὰ διασώσει τὴν ὑπαρκτικὴ ἀλήθεια τῆς, γιὰ νὰ συνεχίσει ἀπρόσκοπτα τὴ διαίωνα λυτρωτικὴ ἀποστολή τῆς».

Αὐτὰ γράφει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ ἔκδοση.

μόνο σὲ εἰδικούς. Ἄλλὰ καὶ σὲ εὐρύτερο κόσμο.

Ὁ π. Γεώργιος Μεταλληνὸς εἶναι γνωστός, ἐξάλλου, ὡς συγγραφέας, ὡς ὁμιλητῆς καὶ πρόσφατα ὡς στέλεχος τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ λόγος του εἶναι πάντα πρόσφορος, ἀρτίος καὶ τεκμηριωμένος μέσα ἀπὸ τὴν ἁγιοπατερικὴ παράδοση. Εἶναι ἀκόμα ὁ λόγος του εὐληπτός, πειστικός, συνάμα καὶ ὑπεύθυνος, ἀφοῦ, χρόνια τώρα, ἐνδιατρίβει σὲ βιβλιοθηκῆς, ἀρχεῖα καὶ κώδικες, μετὰ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή, ὥστε σὲ κάποιους τομεῖς —ὡπὼς ἡ Τουρκοκρατία— νὰ ἔχει μιὰ πλήρη καὶ δημιουργικὴ ἐξειδίκευση.

Καὶ μόνο ἡ ἀναφορά σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα θέματα, ἀρκεῖ γιὰ νὰ διαπιστώσει κανεὶς τὸ εὖρος καὶ τὴν ποικιλία σπουδῆς τοῦ βιβλίου.

«Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία στὴν βρθόδοξη παράδοση, Πολιτειοκρατία: ὁ μόνιμος ἐφιάλης τῆς Ἐκκλησίας, Παράδοση - Ἀνανέωση: Ἀντίθεση ἢ συμφωνία; Ἡ οὐσία τῆς Παραδόσεως, Ὁρθόδοξια καὶ Δημοκρατία, Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ἀνάσταση.

Ἡ ἐπιμελημένη αὐτὴ ἔκδοση εἶναι μιὰ προσφορά γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἀπαιτεῖ νὰ τροφοδοτεῖται καθημερινὰ ἀπὸ τὸν πατερικό, αὐθεντικό λόγο καὶ νὰ ἀνεθάζει τὸ ἐπίπεδό του μετὰ ἱστορικές, ἀλλὰ καὶ πνευματικὲς ἀλήθειες.

Π. Μ. Σωτήρχου
«ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ»

Ἐπίκαιρο, καλαισθητό καὶ ἐπιμελημένο καὶ μετὰ τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν» (ποιητικὰ κείμενα ἐσωτερικῆς πορείας) ἐκυκλοφόρησε τὸ νέο ποιητικὸ βιβλίο τοῦ γνωστοῦ ποιητῆ καὶ λογοτέχνη Π. Μ. Σωτήρχου, ἀπὸ τῆς ἐκδ. «Τῆνος». Πρόκειται γιὰ μιὰ νέα σειρά ποιημάτων τοῦ δημιουργοῦ τοῦ «Ὁλοκαυτώματος», ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ «Τριώδιον» καὶ τὴν κατασκευτικὴ παράδοση τῆς Μ. Σαρακοστῆς, ὡπὼς

ἀποκαλύπτει καὶ ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου. Τὸ «Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν» χωρίζεται σὲ τρεῖς ἐνόητες (Α' Τῆς Μετανοίας, Β' Τῆς Συντριβῆς καὶ Γ' Τῆς Ἐλπίδος) καὶ σηματοδοτεῖ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς ψυχῆς στὴν λυτρωτικὴ πορεία τῆς, μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Τὸ βιβλίο προλογίζεται ἀπὸ τὸν ἐκδότη κ. Στ. Λαγουρὸ καὶ στὸ τέλος δημοσιεύεται ἕνα κριτικὸ ἀπάνθισμα γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του. Τὸ ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου φιλοτέχνησε ὁ καλλιτέχνης Χρῆστος Παπαγεωργίου.

★

Μητροπ. Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Θεοφίλου: ΕΙΧΑΝ ΠΟΤΑΜΙ ΤΑ ΤΡΕΣΤΑΙΝΑ; «Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Σεβ. κ. Θεοφίλου κυκλοφορεῖ μετὰ τὴν εὐκαιρίαν ποὺ φέτος (1989) συμπληρώθηκαν 140 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση (1849) καὶ 60 χρόνια ἀπὸ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημία (1929) τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ ὁδηγοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ κορυφαίου ἐργατῆ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἦταν ὁ ἀοιδίμος Ἀρχιμ. πατὴρ Εὐσέβιος Ματθόπουλος». Ἐκδ. «Χριστ. Στέγης Καλαμάτας».

★

Τοῦ ἰδίου: ΜΙΑ ΠΑΓΩΜΕΝΗ ΛΙΜΝΗ ΠΟΥ ΓΙΝΗΚΕ ΘΕΡΜΗ ΑΓΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Πρόκειται γιὰ τὸ χρονικὸ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων καὶ τὴν ἡρωικὴ τους στάση ἀπέναντι στὴν ἐξουσία.

«Οἱ Ἅγιοι "Τεσσαράκοντα" νέοι στρατιῶτες ἐμαρτύρησαν στὸ 300 περίπου μ.Χ. στὴ Σεβάστεια, ποὺ εἶναι στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς, σὲ μιὰ λίμνη ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη κατὰ μῆνα Μάρτιο, ποὺ ἦταν καὶ παγωμένη. Καὶ συγκλόνισε τότε τὸ Μαρτύριό τους ὅλη τὴν Ἀνατολή. Καὶ μετὰ, ὅταν κοινοποιήθηκε σ' ὀλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμο, προκάλεσε συγκίνηση καθολικῆ». Ἐκδ. Ἱ. Μονῆς Ἁγίων 40.

Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρά κειμένων - διαλέξεων τοῦ αἰδ. πρωτοπ. π. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού, ποὺ ὡς κληρικός καὶ πανεπιστημιακὸς δάσκαλος, ἔγραψε ἢ ἐκφώνησε, ἀπευθυνόμενος ὄχι

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Πρωθιεραρχικοί λόγοι εδθόνης.

ΣΕ ΒΑΡΥΣΗΜΑΝΤΗ συνέντευξη πού πρόσφατα παρεχώρησε ή Α. Μ. ό Αρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, ἀπήρτησε, μεταξὺ ἄλλων, στήν ἐρώτηση:

—Θά ἐπιτρέπατε σήμερα σέ ἕνα ἱερέα νά παντρευτεῖ μὲ πολιτικό γάμο;

Ἡ ἀπάντηση ἦταν ή ἐξῆς:

—Ὁ πολιτικός γάμος εἶναι ἀδιανοήτος ὄχι γιά ἱερέα, ἀλλά γιά ὅποιοδήποτε χριστιανό. Ἄν θεοπίστηκε ἔγινε γιά ὄσους δὲν πιστεύουν. Ὁ θρησκευτικός γάμος εἶναι Μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας και ὅποιος τὸν ἀρνεῖται, ἀρνεῖται τὸ Μυστήριο.

Αὐτὰ πὸν σέβονται οἱ αἰῶνες...

Η ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ, τὸ Ἀρχιπέλαγος τῶν Νοτιοανατολικῶν Σποράδων (Δωδεκανήσου) και τὸ Βορειοανατολικὸ Αἰγαῖο ἀποτελοῦν και θὰ συνεχίσουν νά ἀποτελοῦν στὶς προσεχεῖς δεκαετίες τὶς κρισιμότερες περιοχὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴ νέα ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ «ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΙΓΑΙΟ: 492 ἑλληνικὰ νησαῖα ἐδάφη», ὁ νησιολόγος Γεώργιος Κ. Γιαγκάκης ἐπισκοπεῖ τὸ σημαντικό γεωγραφικὸ χῶρο τοῦ Βορειοανατολικοῦ Αἰγαίου, ὅπου προβάλλουν ἔντονος οἱ τουρκικὲς διεκδικήσεις στὸν ἐναέριο χῶρο, στὴ θάλασσα και στὶς ὑποθαλάσσιες περιοχὲς, και τὸν ἐξετάζει γεωφυσικά, πληθυσμιακά, ἀναπτυξιακά, μὲ εἰδικὴ ἀναφορὰ στὴν Ἰμβρο και τὴν Τένεδο.

Ἀπὸ τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ στοιχεῖα πὸν παραθέτει ὁ ἐρευνητής, προκύπτει ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν νησιῶν τοῦ ΒΑ Αἰγαίου ἦταν 324.824 ἄτομα κατὰ τὸ 1913 πὸν τὰ ἐλευθέρωσε ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἐνῶ τὸ 1981 περιορίσθηκαν σὲ 210.986! Ἐὰν ὅσοι κατοικοῦσαν στὰ νησιά αὐτὰ τὸ 1951, συγκεκριοῦντο στὶς ἐστίες τους (298.000 ἄτομα περίπου, τότε), σήμερα στὸ χῶρο αὐτὸ θὰ ἔπαλλαν περισσότερες ἀπὸ 360.000 ἑλληνικὲς ψυχές...

Προτείνεται ή ἐγκατάσταση τῶν ἐπαναπατριζομένων κατὰ χιλιάδες πλέον Ποιτίων και στὰ μικρὰ

ἀκριτικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου (Ἅγιο Ἐδσισράτιο, Ψαρά, Πασά, Σαμοθράκη, και Καστελλόριζο, Φαρμακονήσια κ.λπ.) πὸν ἐρημῶνονται θαθμαίως.

Τὸ ἔργο κοσμεῖ ή μορφὴ τῆς Μαρούλας, τῆς ἡρωίδας τῆς Λήμνου πὸν τὸ 1478 ἔσωσε τὸ νησί της μαζί μὲ τοὺς Ἐνετιοὺς ἀπὸ Τουρκικὴ εἰσβολή. Συμβολικὴ ή μορφὴ τῆς ἡρωίδας, χρησιμεύει ὡς ἀλληγορία γιά ἐργήγορη και ζωντάνια, πὸν πρέπει γιά ἐθνικοὺς λόγους νά διαφευτεύουν τὰ νησιά.

Πάνω και πέρα και πίσω...

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ἐφιάλτης, μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τῶν ναρκωτικῶν, ὁ ἀλκοολισμὸς, πλανᾶται πάνω ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ἀφοῦ ὑπάρχουν μαθητὲς οἱ ὅποιοι θυθίζονται ὄλο και πιὸ θαθεῖα στὸν κόσμο τῆς «χημείας», ἀναζητήτων διεξόδα και λύσεις στὰ προβλήματα πὸν ἀντιμετωπίζουν. Ὁ ὅρος «ἀλκοολισμὸς» τείνει πλέον νά καθιερωθεῖ, ὅπως ἀκριβῶς και ὁ ὅρος «τοξικομανιῆς μαθητή». Ἐννοίες καινούργιες ὅπως «καινούργια» εἶναι και τὰ φαινόμενα πὸν ἐκφοράζουν.

Ὁ ἀλκοολισμὸς και τὰ ναρκωτικὰ ἐκφοράζουν τὶς δύο ὄψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος. Ὁ ἀλκοολισμὸς εἶναι ἕνα οἴγουρο εἰσιτήριο γιά τὴν τοξικομανία, ὅπως και ή τοξικομανία συμπληρώνεται ἀπὸ τὸν ἀλκοολισμὸ. Ἡ μέση ἡλικία τοῦ ἀλκοολικοῦ, ἐνῶ τὸ 1985 ἦταν τὰ σαράντα χρόνια, σήμερα εἶναι τὰ εἰκοσιοχτώ...

Τί νά συμπληρώσει, τί νά σχολιάσει κανεῖς, ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν εἶδηση πὸν πρόσφατα εἶδε τὸ φῶς σ' ἐφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας τῶν Ἀθηνῶν;

Ὅταν ρωτήθηκαν οἱ νέοι, «γιατί πίνουν» ἀκούσθηκαν οἱ ἐξῆς λόγοι: «για τὴν παρέα», «για τὸ κέφι», «για ν' ἀλλάξω τὴν διάθεσή μου, νά φτιαχτῶ, ἀπὸ νευρικότητα, γιά νά ἡρεμήσω, νά χαλαρώσω, διότι ἔχω προβλήματα στὶς σχέσεις και διότι ἔχω ἀνπνίες», «για τὴ γεύση, μὲ τὸ φαγητό, ἀπὸ συνήθεια», «ἀπὸ περιέργεια».

Κρατῆστε τοὺς λόγους και ἀναρωτηθῆτε: Εἶναι μόνον αὐτοὶ ή μήπως πάνω και πέρα και πίσω ἀπ' αὐτοὺς ὑπάρχει «κάτι ἄλλο» πιὸ τραγικὸ;